

เรื่อง ปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่

4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942

Internal political factors that leads Japanese to lose in midway on 4th - 7th of June 1942.

โดย

นางสาว รินรดา ยาคคล้าย

รหัสนักศึกษา 05600725

สาขาที่ทำวิจัย ภาควิชาสังคมศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์

โครงร่างวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 111 ระเบียบวิธีวิจัยเอเชียศึกษา

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของอักษรศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

สารบัญ

สารบัญ	ก
บทคัดย่อ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1-5
2. คำถามวิจัย	6
3. วัตถุประสงค์	6
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
5. การทบทวนแนวความคิดและงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง	6-14
5.1 แนวความคิด	
5.2 งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง	
6. ขอบเขตการศึกษา	15
7. วิธีการศึกษา	15
8. กรอบการศึกษาและการวิเคราะห์	16
9. นิยามศัพท์	17
10. ขั้นตอนการดำเนินงาน/แผนการดำเนินงาน	18
11. ข้อจำกัดของการดำเนินงาน	19
12. อภิปรายผลการวิจัย	19
13. สรุปผลการวิจัย	42
บรรณานุกรม	

บทความวิจัย ปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942

ผู้เขียน นางสาว รินรดา ยาคาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร.ศิบัติ นพประเสริฐ

สาขาวิชา เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ปการศึกษา 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942 โดยเน้นการศึกษาบทบาทด้านการเมืองภายในและปัจจัยภายนอกพร้อมด้วยที่ผลักดันให้ญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่การทำสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งนี้ ปัจจัยทางการเมืองถือเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธนาวีมิดเวย์ รวมไปถึงศึกษาบทบาทขององค์จักรพรรดิที่มีผลต่อการเข้าร่วมสงครามในครั้งนี้เช่นกัน

ผลการวิจัยพบว่า ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธนาวีมิดเวย์ มาจากปัจจัยทางการเมืองภายในประเทศเอง ปัญหาระหว่างกองทัพเรือและกองทัพบกขององค์จักรพรรดิ แนวคิดชาตินิยมที่สุดโต่งและความต้องการที่จะขยายอาณานิคมที่มากเกินไปล้วนส่งผลให้ญี่ปุ่นต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้เป็นครั้งแรกหลังจาก Russo-Japanese War ปัญหาทางการเมืองถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้บทบาทของทหารเข้ามามีบทบาทในญี่ปุ่นอย่างมาก เช่น การที่นาย ฮิเดกิ โทโจเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีภายใต้การเสนอชื่อขององค์จักรพรรดิ เนื่องจาก ณ ขณะนั้น ญี่ปุ่นประสบกับปัญหาด้านการเมืองจากบรรดาพรรคการเมือง นักการเมือง และการยินยอมทำสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ส่งผลให้กลุ่มทหารและประชาชนที่นับถือในแนวคิดชาตินิยมและเชิดชูในลัทธิทหารนิยม ต่างต้องการให้ทหารเข้ามามีบทบาทในประเทศมากขึ้น จนส่งผลให้นำประเทศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 จนในที่สุดญี่ปุ่นก็ต้องพ่ายแพ้ลงในสงครามนี้

คำสำคัญ : ยุทธการมิดเวย์ สงครามโลกครั้งที่ 2 ลัทธิทหารนิยม แนวคิดชาตินิยม ฮิเดกิ โทโจ

กิตติกรรมประกาศ

โครงร่างวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942 เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450111 ระเบียบวิธีวิจัยเอเชียศึกษา (Asian Studies Research Methodology) และโครงร่างวิจัยชิ้นนี้จัดทำเพื่อใช้สำหรับรายวิชา 450112 การศึกษาเอกเทศ (Independent Study) ประจำภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2563 ซึ่งจะใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย จากนั้นจะเขียนเป็นรายงานวิจัย

โครงร่างวิจัยชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ ดร.ศิบัติ นพประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาโครงร่างวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดี

นางสาว รินรดา ยาคาลัย

ปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่ 4 - 7
มิถุนายน ค.ศ. 1942

กรณีศึกษา : การเมืองภายในหรือกระบวนการทางนโยบายของประเทศญี่ปุ่นในช่วงหลัง
สงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึง ค.ศ. 1942

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ยุทธนาวีมิดเวย์ (ミッドウェイ海戦) เป็นยุทธนาวีที่สำคัญที่สุดในแนวรบด้านมหาสมุทรแปซิฟิกในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ระหว่างวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942 ประมาณหนึ่งเดือนหลังยุทธนาวีที่ทะเลคอรัล (Battle of the Coral Sea) และประมาณหกเดือนหลังจากญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ (Pearl Harbor) กองทัพเรือสหรัฐอเมริกาได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาด จากการต่อต้านการโจมตีของกองทัพเรือจักรวรรดิญี่ปุ่นที่มิดเวย์อะทอลล์ (Midway Atoll) ทหารชาวอเมริกันได้เรียกมันว่า "ที่สุดของความประหลาดใจและเด็ดเดี่ยวอย่างคาดไม่ถึง ในประวัติศาสตร์ของการทำสงครามกองทัพเรือ" เพราะในยุคสมัยนั้นสหรัฐอเมริกาไม่ได้เป็นมหาอำนาจทางการทหาร มีจำนวนกองทัพเป็นอันดับที่ 17 ของโลกและกองทัพเรือก็ยังไม่พร้อมที่จะเป็นอาวุธต่อสู้ในสงครามต่างกับประเทศหมู่เกาะอย่างญี่ปุ่นที่ขึ้นชื่อในด้านการรบและมีประสบการณ์อย่างมากที่มาจากซากอารยธรรมชาโมโร และที่สำคัญที่สุดญี่ปุ่นมีเครื่องบินรบที่ได้รับการขนานนามว่าทรงพลังมากที่สุดในการควบคุมและการไต่ระดับ และใช้เวลามากกว่า 300 กิโลเมตรต่อชั่วโมง นั่นก็คือซีโรส ยุทธนาวีนี้เป็นการพ่ายแพ้ที่เลวร้ายที่สุดของกองทัพเรือญี่ปุ่นและเป็นสงครามที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้เป็นครั้งแรกหลังจากกองทัพเรือญี่ปุ่นเกือบกวาดชัยชนะไปทั่วแปซิฟิก

ในปี ค.ศ. 1905 หลังจากญี่ปุ่นได้รับชัยชนะในสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่นซึ่งเป็น สงครามครั้งใหญ่ครั้งแรกในศตวรรษที่ 20 อันเนื่องมาจากลัทธิจักรวรรดินิยมของจักรวรรดิรัสเซียและจักรวรรดิญี่ปุ่น ในบริเวณทางใต้ของแมนจูเรียในพื้นที่คาบสมุทรเหลียวตง เพื่อแย่งชิงและครอบงำคาบสมุทรเกาหลี ผลการรบคือกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่น ได้รับชัยชนะเหนือกองทัพของจักรวรรดิรัสเซีย หลังจากประเทศเกาะเล็กๆ อย่างญี่ปุ่นถูกเมินเฉยจากประเทศอื่นมานานหลายร้อยปีในที่สุดญี่ปุ่นก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจแทนรัสเซีย และในฐานะผู้มีอำนาจในทางทหารอย่างจริงจัง

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ในช่วง ค.ศ.1914-1918 ญี่ปุ่นร่วมมือกับประเทศอังกฤษในการต่อต้านการขยายอำนาจของเยอรมัน แม้ว่าญี่ปุ่นในยุคเมจิและช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 จะเชิดชูการสร้างจักรวรรดิทางทหาร แต่ญี่ปุ่นเองก็ไม่ได้ต่อต้านระบอบประชาธิปไตย หรือต่อต้านชาติตะวันตกอย่างอังกฤษ

และอเมริกา มีหน้าซำ้ญี่ปุ่นเองยังพึ่งพาสหรัฐอเมริกาในด้านการนำเข้าน้ำมันกว่าร้อยละ 80¹ของการนำเข้า และแหล่งทรัพยากร และแม้ว่าประชาชนจำนวนมากจะต่อต้านการทำสงคราม แต่ญี่ปุ่นเองก็พร้อมกระโจนเข้าไปร่วมเพื่อชิงความเป็นส่วนหนึ่งของมหาอำนาจของโลก และเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ของดินแดนอื่น และที่สำคัญคือความหীনกระหายสงครามของญี่ปุ่นเองที่เริ่มเห็นได้ชัดมากขึ้นหลังจากได้รับชัยชนะมาในทุกที่ จุดประสงค์หลักของญี่ปุ่นที่เข้ามาร่วมในสงครามก็คือ **คนเอเชียควรได้ปกครองประเทศในภูมิภาคเอเชียด้วยกัน**² ไม่ใช่คนชาติตะวันตกที่เข้ามาปกครองและยึดเอาทรัพยากรของประเทศนั้นๆไป หลังจากได้รับชัยชนะในสงครามโลกครั้งที่ 1 ญี่ปุ่นได้ที่นั่งถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงของสันนิบาตชาติ พวกเขาอยากให้เป็นที่รู้จักในฐานะผู้ที่ช่วยทำให้ชนะสงคราม และที่สำคัญญี่ปุ่นยังเป็นชาติแรกและชาติเดียวในเอเชียที่ได้รับเกียรตินี้จากชาวตะวันตก³

จุดแตกหักที่สำคัญของญี่ปุ่นกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาคือ การที่ญี่ปุ่นถูกเหยียดเชื้อชาติอย่างรุนแรงในสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ การไม่ได้รับการยอมรับให้พลเมืองชาวญี่ปุ่นอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในออสเตรเลีย และอเมริกาได้ เนื่องจากในสมัยนั้น ชาวตะวันตกจำนวนมากต่างมองชาวญี่ปุ่นและเรียกชาวญี่ปุ่นว่า ภัยพิวเหลือง และเปรียบชาวญี่ปุ่นเป็นหนูที่สกปรก ทำให้ชาวญี่ปุ่นโกรธเคืองเป็นอย่างมาก แต่ผู้นำของญี่ปุ่นในขณะนั้นมีความมุ่งมั่น การที่ญี่ปุ่นเปลี่ยนจากสังคมศักดินาไปสู่ประชาธิปไตยที่มีรัฐสภาทำให้พวกเขาหวังว่าการเมืองแบบใหม่จะช่วยให้พวกเขาอยู่ในแนวร่วมเดียวกับตะวันตกได้ ชาวญี่ปุ่นรู้สึกว่ชาติตนนั้นถูกละเมิดปฏิบัติจากชาติตะวันตก ทั้ง ๆที่ญี่ปุ่นมีกองกำลังทหารชั้นหนึ่งเลยก็ว่าได้ ส่งผลให้ญี่ปุ่นหันไปคบค้าสมาคมกับเยอรมันและอิตาลี รวมถึงปัจจัยภายในประเทศญี่ปุ่นเองนั่นก็คือ ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ของอเมริกาในปี ค.ศ. 1929 ที่ส่งผลกระทบต่ตลาดญี่ปุ่นอย่างมาก

ญี่ปุ่นจึงหันมาสนใจแก้ปัญหภายใน แนวคิดและอิทธิพลของชาวมุโระเริ่มมีอิทธิพลอย่างมาก จนทำให้เกิดแนวคิดชาตินิยมขาวจัดขึ้นมา (ในสมัยนั้นชาตินิยมขาวจัดก็คือ การไม่ยอมรับชนชาติอื่น ๆ นอกจากคนชาติเดียวกับตน) และแนวคิดนี้ได้ถูกแทรกซึมเข้าไปในพลเรือนทั่วไปโดยกลุ่มทหาร ภายหลังจากที่ประชาธิปไตยแบบรัฐสภาญี่ปุ่นได้เริ่มทำงานได้ไม่นาน บรรดาพรรคการเมืองก็เริ่มมีเรื่องอื้อฉาว การทุจริตกันภายในพรรค และในท้ายที่สุดกลุ่มทหารก็ได้ข่มขู่พรรคการเมือง ส่งผลให้ในที่สุด ฝ่ายทหารเข้ามาควบคุมการบริการประเทศแทน ประชาธิปไตยแบบรัฐสภาทำงานไม่ได้ในที่สุด ผู้นำที่กุมอำนาจทางทหารในสมัยนั้นเรียกได้ว่าเป็นนายพลชาตินิยมแบบสุดโต่งและยังเป็นลูกชายของชาวมุโระที่มีอิทธิพล อิเดกิ โทโจ เขาได้เป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีจาก

¹ Jonathan , M. (2019). Greatest Events of WWII in Colour. United Kingdom : documentary

² Jonathan , M. (2019). Greatest Events of WWII in Colour. United Kingdom : documentary

³Jeffrey, R. (2009). JAPAN’S DECISION FOR WAR IN 1941, US Army War College, 56-74.

การปฏิบัติการโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์และ สงครามแปซิฟิก (สงครามมหาเอเชียบูรพา) คำมั่นของเขาต่อพลเรือนชาวญี่ปุ่นคือ “จะเปลี่ยนให้ประเทศญี่ปุ่นที่ยากจนข้นแค้นกลายเป็นประเทศที่มั่งคั่งและมั่งคั่งทางทหารที่สุด”

ในช่วงก่อนจะเกิดปฏิบัติการโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์นั้น โทโจเป็นผู้ที่ครองอำนาจทางทหาร เขามองเห็นปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ และน้ำมันในประเทศญี่ปุ่น เขาารู้ดีว่าหากต้องการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งเชื้อเพลิงเพื่อที่จะมีอำนาจนั้น จะต้องครอบครองดินแดนที่มีถ่านหินและเหล็ก ดังนั้นในปี ค.ศ. 1930 ญี่ปุ่นจึงบุกแคว้นแมนจูเรียของจีน และบุกจีนอีกครั้งในปี ค.ศ. 1937 ที่ถูกรู้จักเป็นอย่างดีในชื่อ สงครามนานกิง ในขณะที่เดียวกันหลายพื้นที่ในยุโรปต่างถูกเยอรมนียึดและครอบครอง อังกฤษได้ขอความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการต่อกรกับ 2 ประเทศที่นิยมแนวคิดชาตินิยม ในทางตรงกันข้ามสหรัฐกลับมองเป็นเรื่องไกลตัว และคิดว่าสหรัฐนั้นได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ ญี่ปุ่นไม่มีทางเข้ามาโจมตีได้อย่างแน่แท้ แฟรงกลิน ดี. โรสเวลต์ ได้ให้คำมั่นไว้ว่าจะไม่มีพลเรือนอเมริกันคนใดถูกเกณฑ์ให้ไปรบอย่างเด็ดขาด ทั้ง ๆ ที่ในใจของโรสเวลต์ ต่างรู้ดีว่าในภายภาคหน้าญี่ปุ่นจะต้องบุกโจมตีสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นอน⁴

โทโจได้เข้าร่วมกับฮิตเลอร์และมุสโสลินีในข้อสัญญาประวัติศาสตร์ว่าด้วย จะช่วยเหลือจักรวรรดิของกันและกัน ในขณะที่เดียวกันกลุ่มทหารชาวญี่ปุ่นผู้หนึ่งที่ไม่เป็นเห็นด้วยกับการเข้าร่วมนี้ก็คือ นาวิกโยธิน อิโรโซกุ ยามาโมโตะ เขารู้ดีว่าญี่ปุ่นต้องรับมือกับประเทศมหาอำนาจอย่างอเมริกาด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากเข้าร่วมในข้อสัญญานี้ แต่แล้วก็เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ของญี่ปุ่นเมื่อนายกรัฐมนตรี ณ ขณะนั้น ฟูมิมะโระ โคะโนะเอะ ลาออกจากตำแหน่งกะทันหัน ทำให้โทโจขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ทันทีในเวลาที่เหมาะสม และต่อจากนั้นไม่นานโทโจก็มีคำสั่งให้โจมตีฐานทัพเรือสหรัฐอเมริกาที่ท่าเพิร์ล ดินแดนฮาวาย ในเช้าวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 นำไปสู่การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สองของสหรัฐอเมริกาอย่างทันที ผลของการโจมตีนี้ทำให้สหรัฐอับอาย และทางญี่ปุ่นเองมีความเชื่อที่ว่าชาติตนนั้นแข็งแกร่งและมีอำนาจทางการรบมากกว่าชาติตะวันตกที่เคยดูแคลนมาก่อน จุดจบของปฏิบัติการนี้ส่งผลให้ญี่ปุ่นคิดแผนการลับที่จะทำลายกองรับเรืออเมริกาให้เสร็จสิ้นไปนั่นก็คือ **แผนการมิดเวย์**

หลังเพิร์ลฮาร์เบอร์กองเรือญี่ปุ่นได้รับชัยชนะไปทั่วแปซิฟิก อย่างไรก็ตาม ปัญหาอันสำคัญของญี่ปุ่นคือกองเรือแปซิฟิกของสหรัฐฯ โดยเฉพาะกองเรือบรรทุกเครื่องบินยังอยู่ในฐานะที่จะต่อต้านและรบกวนการบุกของญี่ปุ่นได้ ยามาโมโตะ กำลังคิดว่าจะทำอย่างไรจึงจะดึงกองเรือสหรัฐฯออกมาทำลายเสียให้หมด ยามาโมโตะทราบดีว่าทุกชั่วโมงที่สูญเสียไปในการเข้ายึดหมู่เกาะต่าง ๆ เรือบรรทุกเครื่องบิน เรือรบและอากาศยานของสหรัฐฯ กำลังทยอยออกจากอู่ต่อเรือและโรงงานอุตสาหกรรมหนักมากขึ้นทุกที ยามาโมโตะต้องเสียเวลาให้กับแผนการของกองทัพบกที่เตรียมการบุกออสเตรเลียทำให้เขาต้องส่งกำลังทางเรือกระจายออกไปเพื่อเข้าสนับสนุนการยึดพอร์ตเมอร์เรสบี แต่ยามาโมโตะก็ไม่ทิ้งแนวคิดที่จะโจมตีทางเรืออย่างฉับพลันอีกครั้งและ

⁴ Gavin Mortimer. (2559). แพ้กลับสงครามโลกครั้งที่ 2. แปลโดย ไพรัตน์ พงศ์พาณิชย์. กรุงเทพฯ : มติชน.

หาทางเอากองเรือสหรัฐฯ ออกมาสู้และทำลายเสีย เสนาธิการของเขาวางแผนอย่างเร่งด่วน ขณะที่การบุกพอร์ตเมอร์เรสยังคงอยู่ในการเตรียมการ ยุทธการโจมตีและยึดเกาะมิตเวย์ก็ได้ถูกวางแผนขึ้นแล้ว

แผนยุทธการของยามาโมโตะนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการเดียวกับครั้งเพิร์ล ฮาร์เบอร์ คือการโจมตีโดยไม่ให้ข้าศึกรู้ตัวและเมื่อการโจมตีเริ่มขึ้น ยามาโมโตะต้องการดึงกำลังกองเรือบรรทุกเครื่องบินของสหรัฐฯ ให้ออกมาจากเพิร์ลฮาร์เบอร์และทำลายเสียด้วยกำลังที่มากกว่าอย่างท่วมท้น แผนดังกล่าวล้มเหลวมาแต่ต้นฝ่ายสหรัฐฯ รู้ตัวก่อนเป็นเดือนและกองเรือบรรทุกเครื่องบินสหรัฐฯ ก็ไม่ได้อยู่ที่เพิร์ล ฮาร์เบอร์ แต่มาที่มิตเวย์แล้ว ดังนั้นในยุทธนาวีที่มิตเวย์การต่อสู้จริง ๆ ฝ่ายสหรัฐอเมริกาไม่เสียเปรียบ เพราะนาอุมิเรือบรรทุกเครื่องบิน 4 ลำ ส่วนสปูเอ็นซิมิ 3 ลำ และการรบครั้งนี้เป็นการรบทางอากาศ ถ้านับรวมกำลังทางอากาศของสหรัฐฯ ที่มีบนเรือบรรทุกเครื่องบินรวมกับกำลังทางอากาศที่มิตเวย์ด้วย ทั้งนาอุมิและสปูเอ็นซิมิไม่เสียเปรียบได้เปรียบกันอย่างไร สหรัฐฯ มีแต้มต่อในเรื่องข่าวกรอง ส่วนญี่ปุ่นก็มีแต้มต่อตรงที่นักบินนาวิของญี่ปุ่นมีความชำนาญในการรบสูงกว่าและเครื่องบินแบบซีโรของญี่ปุ่นก็มีสมรรถนะสูงกว่าเครื่องบินรบของสหรัฐฯ ทุกแบบที่มีอยู่ในขณะนั้น

สิ่งที่ยามาโมโตะกังวลใจตลอดแผนยุทธการมิตเวย์ คือข่าวกรอง เขาไม่รู้ว่าในวันปฏิบัติการนั้นกองเรือบรรทุกเครื่องบินของสหรัฐฯ อยู่ที่ไหน เสนาธิการของยามาโมโตะเชื่อว่ากองเรือข้าศึกยังอยู่ที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ เรือยอร์คทาวน์ก็ได้รับความเสียหายหนักในการรบครั้งนั้น ส่วนเรือซาราโตกาก็ไม่สามารถปฏิบัติการรบได้อีกนาน ดังนั้นสหรัฐฯ จึงมีเพียงเอนเตอร์ไพรส์ และฮอร์เน็ต 2 ลำเท่านั้น ฝ่ายเสนาธิการของยามาโมโตะเชื่อว่าด้วยกำลังเพียงเท่านั้นฝ่ายสหรัฐฯ จำเป็นต้องสงวนกำลังไว้ป้องกันฮาวายมากกว่า ถึงกระนั้นยามาโมโตะก็ไม่วางจุดประสงค์ของการทำลายเรือบรรทุกเครื่องบินสหรัฐฯ ที่เหลือ 2 ลำนั้นให้ได้ เขาต้องการรู้แน่ชัดว่ากองเรือบรรทุกเครื่องบินข้าศึกอยู่ที่ไหนในการปฏิบัติการโจมตีมิตเวย์และฝ่ายสหรัฐฯ จะเสี่ยงออกทะเลมาติดกับเขาหรือไม่ ดังนั้น ฝ่ายเสนาธิการของเขาจึงเสนอยุทธการ K ขึ้นมาโดยใช้เรือดำน้ำลาดตระเวนหา กองเรือบรรทุกเครื่องบินสหรัฐฯ ให้พบและรายงานให้ทราบความหวังของยามาโมโตะต่อความกังวลของเขา จึงขึ้นอยู่กับความสำเร็จของยุทธการ K นี้⁵

ขณะที่กองเรือนาอุมิเดินทางใกล้มิตเวย์ยิ่งขึ้นทุกทีนั้น โขคร้ายก็เกิดขึ้นกับฝ่ายญี่ปุ่น ยุทธการ K ด้วยการส่งเรือดำน้ำลาดตระเวนหา กองเรือบรรทุกเครื่องบินสหรัฐฯ ล้มเหลวลงเหตุจากบริเวณนัดพบกองเรือดำน้ำในยุทธการนั้นมีเรือรบสหรัฐฯ ลาดตระเวนอยู่ เรือดำน้ำญี่ปุ่นไม่อาจเปิดเผยตัวเองได้ เวลาผ่านไปไม่กี่วันก็ยกเลิกยุทธการ K สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับยามาโมโตะ เพราะเมื่อเริ่มยุทธการมิตเวย์นั้นเขาต้องรู้ให้ได้ว่า

⁵ BATTLE OF MIDWAY ยุทธนาวีทางอากาศที่เกาะมิตเวย์ จุดเปลี่ยนสงครามแปซิฟิก. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.iseehistory.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538706963&Ntype=12>. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 27 กรกฎาคม 2563).

กองเรือบรรทุกเครื่องบินสหรัฐฯอยู่ที่เพิร์ลฮาร์เบอร์หรือไม่และจะหลอกล่อออกมาทำลายได้หรือไม่และอย่างไร
 ข้าราชการยกเลิกยุทธการ K ส่งมายามาโมโตะเมื่อกองเรือของเขาออกทะเลมาครึ่งทางแล้ว ขาวนั้นทำให้
 แผนของยามาโมโตะเสียงเพิ่มมากขึ้นถ้าเรือบรรทุกเครื่องบินสหรัฐฯเกิดโผล่มาอย่างไม่รู้ตัวกองเรือของนาโงโมก็
 จะเกิดอันตราย ยามาโมโตะไม่สามารถที่จะส่งข่าวเตือนนาโงโมในกองหน้าได้เพราะการส่งข่าวในแดนต่อข้าศึก
 เสี่ยงต่อการถูกดักฟังมากที่สุด เป็นคำสั่งของเขาเองที่ให้ระงับการใช้วิทยุติดต่อกันของกองเรือทั้งสามทั้งนี้
 เพื่อปกปิดการบุกมิดเวย์เอาไว้ให้นานที่สุดจะได้เข้าโจมตีมิดเวย์อย่างไม่รู้ตัวเช่นเดียวกับ 6 เดือนก่อนที่เขาทำ
 สำเร็จที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ ดังนั้นกองเรือของนาโงโมที่จะเข้าโจมตีมิดเวย์จึงเดินทางไปโดยไม่รู้ว่ายุทธการ K ได้
 ล้มเลิกไปแล้ว นาโงโมกำลังเดินทางไปสู่กับดักเพราะฝ่ายสหรัฐารู้ตัวมานานแล้วและกำลังรอรับมืออยู่อย่าง
 เต็มที่ คนที่ไม่รู้เรื่องเลยคือนาโงโมเองที่ผู้นำในการโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์เมื่อ 6 เดือนก่อนกำลังนำตนเองและ
 ผู้ใต้บังคับบัญชาไปสู่ความหายนะ

ในด้านยุทธศาสตร์ ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้ชัยชนะอย่างยิ่งใหญ่และเด็ดขาด สามารถป้องกันเกาะมิด
 เวย์ไว้ได้ เป็นการทำลายจุดประสงค์ทางยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นที่ต้องการเกาะมิดเวย์เป็นด่านแรกในการคุกคาม
 ฐานทัพทางทหาร และครอบครองแปซิฟิกไว้เป็นของตน เป็นชัยชนะที่สหรัฐฯด้วยกำลังกว่าถึง 4 ต่อ 1 และ
 ด้อยประสบการณ์กว่า ญี่ปุ่นเข้าทำสงครามในแมนจูเรียมาแต่ปี ค.ศ.1931 และกับจีนในปี ค.ศ. 1938 ฝ่าย
 สหรัฐฯเพิ่งมีประสบการณ์ทางการรบเพียง 6 เดือนเท่านั้น ยุทธนาวีทางอากาศระหว่างวันที่ 4-7 มิถุนายน
 1942 เป็นจุดแตกหักของสงครามแปซิฟิก กองทัพเรือญี่ปุ่นสูญเสียอำนาจการบุกทางทะเลลงไปอย่างสิ้นเชิง
 หลังยุทธนาวีที่มิดเวย์แล้ว กองทัพเรือญี่ปุ่นลดบทบาทเป็นเพียงฝ่ายสนับสนุนกองทัพบกเท่านั้น การโจมตี
 ออสเตรเลียเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้อีกต่อไป กำลังทางเรือของญี่ปุ่นต้องรับบทบาทในการกระจายกำลังทางเรือ
 และอากาศคุ้มครองเกาะใหญ่น้อยที่ยึดครองอยู่ นั่นคือหลัง 6 เดือนของการบุกอย่างดุเดือด ต่อไปนี้ฝ่าย
 ญี่ปุ่นต้องตกเป็นฝ่ายตั้งรับ การรบที่มิดเวย์ยังเป็นการพิสูจน์อีกว่าการใช้กำลังทางอากาศเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด
 ของการตัดสินใจผลของการสู้รบ ยุคสมัยของเรือประจันบานขนาดยักษ์ติดปืนใหญ่หนักได้ผ่านพ้นไปแล้วโดย
 สิ้นเชิง ยุทธนาวีทางอากาศที่มิดเวย์จึงถือเป็นจุดเปลี่ยนโฉมหน้าของสงคราม แต่ฝีมือในการรบของทั้งสองฝ่าย
 ยังเป็นที่น่าสงสัย ดังที่พลเรือเอกนิมิตซ์แม่ทัพเรือของสหรัฐฯกล่าวว่า "เราชนะเพราะเก่งกว่าญี่ปุ่นหรือโชค
 ดีกว่าญี่ปุ่นกันแน่" และปัจจัยใดที่ทำให้ญี่ปุ่นกลับพลิกสถานการณ์เป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างยับเยิน

2. คำถามวิจัย

ในช่วงยุทธการมิดเวย์ มีปัจจัยด้านการเมืองภายในปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้ประเทศญี่ปุ่นปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการรบ และปัจจัยภายในด้านการเมืองส่งผลต่อการพ่ายแพ้ในยุทธการนี้หรือไม่ อย่างไร อีกทั้งปัจจัยภายนอกอย่าง ประเทศสหรัฐอเมริกามีส่วนสำคัญต่อการพ่ายแพ้ของประเทศญี่ปุ่นในยุทธการนี้หรือไม่ อย่างไรบ้าง

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของรัฐบาลญี่ปุ่นที่มีผลต่อการพ่ายแพ้ของประเทศญี่ปุ่นในยุทธศาสตร์มิดเวย์
- 3.2 เพื่อศึกษาว่าเพราะเหตุใดประเทศญี่ปุ่นจึงพลิกสถานการณ์จากผู้ชนะสงครามมาตลอดกลับกลายเป็นฝ่ายแพ้
- 3.3 วิเคราะห์ความสำคัญของปัจจัยที่มีผลทำให้ประเทศญี่ปุ่นการพ่ายแพ้ในยุทธศาสตร์มิดเวย์

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 เพื่อเป็นข้อมูลเพื่อศึกษาค้นคว้าสำหรับนักศึกษาที่ศึกษาในด้านประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ญี่ปุ่นศึกษา
- 4.2 เพื่อให้ความรู้แก่ผู้สนใจในด้านบทบาททางการเมืองที่ส่งผลให้ประเทศญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธศาสตร์มิดเวย์ ว่ามีประกอบไปด้วยปัจจัยอะไรบ้าง
- 4.3 เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยด้านอื่นนอกเหนือจากปัจจัยด้านการรบของประเทศญี่ปุ่นในยุทธศาสตร์มิดเวย์

5. การทบทวนแนวความคิดและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942 มีการทบทวนแนวความคิดและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังนี้

สำหรับงานทางวิชาการในวงการวิชาการของไทยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อดังกล่าวพบไม่มากในงานบทความวิจัยของไทย แต่ก็พอจะมีอยู่บ้าง เช่นงานของพวงทิพย์ เกียรติสกุล คือ “5 ทศวรรษของการขยายอำนาจของจักรวรรดินิยมของทหารญี่ปุ่นในช่วงปี ค.ศ. 1895-1945” ตีพิมพ์ในวารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 37 ฉบับที่ 2 ก.ค. - ธ.ค. (พ.ศ. 2558) โดยได้กล่าวถึง การขยายอำนาจของจักรวรรดินิยมทางการเมืองทหารของญี่ปุ่นในช่วง ค.ศ. 1919- 1945 ว่า ญี่ปุ่นกลายเป็นมหาอำนาจแนวหน้า

ประเทศหนึ่งของโลกทั้งในด้านเศรษฐกิจและการทหาร โดยในด้านเศรษฐกิจนับตั้งแต่ ค.ศ. 1920 ญี่ปุ่นกลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรมของเอเชียที่มีเทคโนโลยีและเครื่องจักรที่ทันสมัย ส่วนในด้านการทหาร ญี่ปุ่นมีความแข็งแกร่งทางการทหารโดยมีกองทัพเรือขนาดใหญ่เป็นอันดับสามของโลก รองจากสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ภายใต้สถานะดังกล่าวได้มีส่วนกระตุ้นให้ญี่ปุ่นมุ่งที่จะดำเนินนโยบายขยายอำนาจทางการทหารไปสู่ภายนอกประเทศอย่างต่อเนื่องดังจะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของลัทธิทหารนิยม (ในช่วงทศวรรษ 1920-1930) การยึดครองแมนจูเรีย (ค.ศ. 1931) สงครามจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 และการสถาปนาวงศ์ไพลุลย์มหาเอเซียบูรพา (ค.ศ. 1938-1945) ตามลำดับ

นอกจากนี้ งานของพวงทิพย์ได้กล่าวว่า เมื่อรัฐบาลโคโนเอะได้ลงนามในกติกาสัญญาไตรภาคีกับเยอรมนีและอิตาลีและยื่นกรณที่จะดำเนินการตามแผนการสถาปนาวงศ์ไพลุลย์มหาเอเซียบูรพา เนื่องจากทรัพยากรและผลประโยชน์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญต่อการป้องกันและการดำรงอยู่ของญี่ปุ่น อังกฤษและสหรัฐอเมริกาจึงประกาศงดขายน้ำมันและวัตถุดิบที่จำเป็นให้กับญี่ปุ่น อีกทั้งบีบบังคับให้ญี่ปุ่นถอนกำลังทหารออกจากจีนและแมนจูเรียภาวะการณ์ดังกล่าวจึงผลักดันให้ผู้นำกองทัพญี่ปุ่นตัดสินใจที่จะทำสงครามมากกว่าจะยอมจำนนต่ออำนาจของสหรัฐอเมริกา แต่นายกรัฐมนตรีโคโนเอะซึ่งไม่ต้องการทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาได้เสนอให้มีการประชุมภาคพื้นแปซิฟิกขึ้นระหว่างนายกรัฐมนตรีโคโนเอะกับประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี โรสเวลต์ (Franklin D. Roosevelt) นายกรัฐมนตรีโคโนเอะล้มเหลวในการจัดเจรจา แรกกดดันภายในของกองทัพญี่ปุ่นที่ต้องการทำสงครามก็ทำให้โคโนเอะต้องตัดสินใจลาออกจากตำแหน่ง เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 1941 ต่อจากนั้นพลเอกโทโจ อิเดเกะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกองทัพพบได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบแทนเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม ค.ศ. 1941 เขามีความคิดว่าหากการเจรจากับประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาไม่ประสบความสำเร็จก็จะหันมาทำสงครามแทนในการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาโทโจอิเดเกะ ส่งผลให้โทโจเริ่มปฏิบัติการโจมตีสหรัฐอเมริกา ก่อน

“The Meiji Revolution : ปฏิวัติเมจิ” ของ กรกิจ ดิษฐานได้กล่าวถึงนโยบาย “ฟูโกกุ เคียวเฮ (富国強兵)” หรือ **หลักประเทศมั่งคั่ง ทหารแข็งแกร่ง** ของ โยชิเดะ โทโย ค.ศ. 1816 - 1862 (ชามุไรระดับบริหารที่มุ่งมั่นในการปฏิรูประบบโชกุน เขามีแนวคิดส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม เปิดการค้าขายอย่างเสรี ปฏิรูประบบการทหารให้ทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษา) ที่โทโยพยายามสานต่อนโยบายเดิมของเจ้าแคว้นโทสะที่ต้องการยกระดับกองทัพให้ทัดเทียมตะวันตก โดยโทโยสั่งให้ชามุไรชั้นสูงทุกคนต้องเข้าโรงเรียนในสำนักชิโดกิง ซึ่งสอนวิทยาการตะวันตกเพื่อสร้างทหารให้เป็นอาชีพใหม่

ก่อนที่ญี่ปุ่นจะเจริญก้าวหน้าในด้านทหารนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นเพราะการวางโครงสร้างที่แข็งแกร่งของฝรั่งเศสให้แก่รัฐบาลโชกุนใน ค.ศ. 1867 ในขณะนั้นรัฐบาลฝรั่งเศสพยายามขยายอิทธิพลเข้าสู่รัฐบาลเอโดะ ผ่านทางเลอง รอก (เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส) รอกนำให้รัฐบาลโชกุนสร้างอุต่อเรือ ซึ่งต่อมาจะ

เป็นสิ่งที่ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นทัดเทียมและแข็งแกร่งเท่ากับชาติตะวันตก ขยายอุตสาหกรรม และแนะนำให้โชกุน ปฏิรูปการบริหารให้เป็นคณะรัฐมนตรี ตั้งกระทรวงต่างๆควบคุมแคว้นจากส่วนกลาง เก็บภาษีจากแคว้นต่างๆ แทนการเกณฑ์กำลัง ส่งผลให้รัฐบาลโชกุนดำเนินตามที่รอชแนะนำและพิจารณารับคนที่มีความสามารถโดยไม่ เครื่องครัดกับฐานันดรเหมือนแต่ก่อน เกณฑ์ชนชั้นล่างมาเป็นทหาร ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านการทหารในยุคโชกุนครั้งแรก เรียกว่า “การปฏิรูประบบทหารของโชกุน” โดยได้รับการฝึกเทคโนโลยี ปืนใหญ่ การทหารม้า การทหารราบ และฝึกในรูปแบบไม่เลือกชนชั้นวรรณะตามแบบโชชู (แคว้นศักดินาในยุคเอโดะปกครองโดย ไตเมียวตระกูลโมริ มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูพระราชอำนาจขององค์จักรพรรดิ และร่วมโค่นล้มรัฐบาลโชกุน โทกูงาวะ) ในขณะเดียวกันโชกุนสั่งให้ฝึกกองกำลังพิเศษ ที่เรียกว่า เดนชูไต (伝習隊)

ภายหลังที่จักรพรรดิโคเมสึสิ้นพระชนม์ (ค.ศ. 1846 -1867) เข้าชายมุตสึฮิโตะ (ค.ศ. 1868 - 1912) พระราชโอรสของพระเจ้าโคเม ได้เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ และสถาปนารัชสมัยใหม่ชื่อว่า เมจิ แปลว่า การปกครองอันรุ่งโรจน์ พระองค์มีอุดมการณ์ไปในทางซนโนจิอิ หรือ ซนโนรอน อุดมการณ์ฟื้นฟูพระราชอำนาจ จักรพรรดิ ในช่วงนั้นการเมืองระหว่างโชกุนเริ่มระส่ำระสาย เจ้าแคว้นซัตสึมะเริ่มคิดแผนการก่อกบฏ และการแทรกแซงจากฝรั่งเศสในแคว้นภาคใต้ของญี่ปุ่น ต่อมารอช ทูตฝรั่งเศส เสนอให้ลดอำนาจไตเมียว มีการ โหวตในคณะไตเมียวจำนวน 50 คน แต่ให้อำนาจการโหวตเป็นไปตามรายได้ หรือโคกุ เพื่อรักษาอำนาจโชกุนต่อไป อีกทั้งรอชยังแจ้งไปยังรัฐบาลที่ปารีสด้วยว่าโชกุนขอร้องให้รัฐบาลฝรั่งเศสช่วยปฏิรูปกฎหมายและนโยบาย ต่อมา โชกุนโทกูงาวะ โยชิโนบุ (1837 - ค.ศ. 1913 โชกุนคนสุดท้ายของรัฐบาลเอโดะแห่งประเทศญี่ปุ่น) แก้ปัญหาด้วยการตั้งสภาไตเมียวขึ้น ในลักษณะคล้ายกับรัฐมนตรีผสมกับสภาผู้แทน แต่ไม่ได้ความร่วมมือมากนักจากบรรดาเจ้าแคว้นต่างๆ ในขณะเดียวกัน ซากาโมโตะ เรียวมะ (ค.ศ. 1836-1867 ซามูไรผู้มีบทบาทสำคัญในล้มล้างระบอบการปกครองของรัฐบาลโชกุนโทกูงาวะ และต้องการปฏิรูปประเทศให้ไปสู่ความทันสมัยตามอย่างชาติยุโรปตะวันตก) ไม่อยากให้เกิดสงคราม จึงยื่นข้อเสนอ “แผน 8 ข้อก่อตั้งรัฐบาลใหม่” อันเป็นรากฐานของการปกครองยุคเมจิ อันได้แก่

1. อำนาจการปกครองใต้หล้าต้องกลับคืนสู่ราชสำนัก
2. ตั้งสภาขึ้น 2 สภา คือสภาสูงกับสภาล่าง รัฐบาลดำเนินการโดยอิงกับมติมหาชน
3. เชิญขุนนางผู้ใหญ่ ผู้มีศักดิ์ และประชาชนทั้งมวล ร่วมเป็นผู้บริหารสภา ตำแหน่งงานใดที่ล้ำสมัยให้ยกเลิก
4. กิจการระหว่างประเทศต้องดำเนินการภายใต้ระเบียบที่ชัดเจนและภายใต้มติชน
5. กฎหมายและระเบียบเดิมควรยกเลิกไป ควรตรากฎหมายใหม่ที่เหมาะสม

6. เสริมแสนยานุภาพด้านกองทัพเรือ
7. ตั้งกองกำลังรักษาพระองค์ขึ้นตรงกับนครหลวง
8. มูลค่าสินค้าและเงินควรให้สอดคล้องกับนานาประเทศ

จากข้อเรียกร้องของเรียวมะ ส่งผลให้ วันที่ 9 พฤศจิกายน 1867 โชกุน โทกุงาวะ โยชิโนบุได้ถวายฎีกาแก่องค์จักรพรรดิขอลาออกจากตำแหน่งโชกุน และถวายคืนพระราชอำนาจทั้งสิ้นให้แก่จักรพรรดิ ปิดฉากการปกครองที่ยาวนานกว่า 200 ปีของโชกุนตระกูลโทกุงาวะ และปิดฉากการปกครองโดยระบอบโชกุนที่ยาวนานกว่า 500 ปี โดยที่พระจักรพรรดิไม่มีอำนาจด้านการเมืองเลย ในท้ายที่สุด ซากาโมโตะ เรียวมะ เขายังเป็นผู้ก่อตั้ง*ไคเอ็นไต*ซึ่งเป็นบริษัทพาณิชย์นาวีแห่งแรกของประเทศญี่ปุ่นและเป็นลูกศิษย์ของคัตสึ ไคชู ผู้วางรากฐานแห่งกองทัพเรือจักรวรรดิญี่ปุ่น

หลังจากพระจักรพรรดิเมจิทรงมีพระบรมราชโองการฟื้นคืนพระราชอำนาจขององค์พระประมุข ทรงประกาศนิรโทษกรรมเจ้าแคว้นโชชูและนักเคลื่อนไหวขบวนการซันโนโจอิ อีกทั้งยังประกาศรวบอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง และยึดที่ดินทั้งหมดของตระกูลโทกุงาวะ เมื่อโยชิโนบุทราบข่าวก็โกรธเกรี้ยวยิ่งนัก เพราะลึกๆแล้วหลังจากโยชิโนบุถวายคืนอำนาจแก่พระจักรพรรดิ ก็หวังในฐานะนายกรัฐมนตรี ทำให้เกิดสงครามโบชิน (เป็นสงครามกลางเมืองในประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่ ค.ศ. 1868 ถึง 1869) เกิดขึ้นระหว่างทหารเรือที่จงรักภักดีต่อโชกุนตระกูลโทกุงาวะส่วนหนึ่งนำโดยพลเรือเอกเอโนโมโตะ ทาเกอากิ กับฝ่ายรัฐบาล ผลคือฝ่ายรัฐบาลโชกุนโทกุงาวะพ่ายแพ้ ต่อมาเอโนโมโตะ ทาเกอากิ (**榎本 武揚**) ได้อพยพไปยังเกาะเอโซะ และสถาปนาเป็นสาธารณรัฐแห่งแรกและแห่งเดียวของญี่ปุ่น เรียกว่า **สาธารณรัฐเอโซ** (ปัจจุบันคือเกาะฮอกไกโด) พร้อมด้วยนายทหารหลายหมื่นนายและกลุ่มที่ปรึกษาทางทหารชาวฝรั่งเศส ซึ่งนำโดยฌูลส์ บรูเน็ต (Jules Brunet) มีเมืองหลวงอยู่ที่ฮาโกดาเตะ **ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย** ใช้การเลือกตั้งคัดสรรประมุข และให้สิทธิประชาชนทุกคนในการออกเสียง นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นที่มีการสถาปนาระบอบสาธารณรัฐขึ้น แท้จริงแล้วมาจากแนวคิดของฌูลส์ บรูเน็ตที่เผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับระบอบสาธารณรัฐ การปฏิวัติฝรั่งเศส และค่านิยมประชาธิปไตยในหมู่ทหาร มีประธานาธิบดีคนแรกคือ เอโนโมโตะ ทาเกอากิ มีการจัดตั้งกระทรวงทบวงกรมต่างๆ เช่น กระทรวงการคลัง กระทรวงพลิกพื้นที่ดิน และมี**รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสงคราม** ซึ่งมีโอโตริ เคสุเกะเป็นผู้ดำรงตำแหน่ง และมีรัฐมนตรีกระทรวงทหารเรือ คือ อาราอิ อิกุโนสุเกะ แห่งรัฐบาลโชกุน นอกจากนี้จะสร้างอุดมการณ์ใหม่ ตั้งแนวรบใหม่ และเดินสายขอรับการรับรองจากนานาชาติ(ขอความช่วยเหลือทางการทหาร) สาธารณรัฐเอโซก็พร้อมรับมือกับรัฐบาลจักรพรรดิเมจิแล้ว

จะกล่าวได้ว่า **การรบทางน้ำครั้งแรกของญี่ปุ่น**เกิดขึ้นในสาธารณรัฐเอโซ เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 1869 ระหว่างกองเรือจักรพรรดิ นำโดยเรือ*โคเอ็ตสึ* ที่เคยประจำที่กองทัพสหรัฐอเมริกา และกองเรือเอโซ กอง

เรือไคเทน นำโดยอาราดิ อิกุโนสุเกะ เรือบังริว เรือทากาโอะนำโดยทหารฝรั่งเศส ผลคือกองเรือของเอโซพายแพ้ให้กับกองเรือจักรพรรดิถือเป็นครั้งแรกที่ได้รับชัยชนะหลังจากพัฒนาด้านเรือรบภายในประเทศมาตั้งแต่สิ้นสุดยุคโชกุน และนับตั้งแต่นั้นมาญี่ปุ่นก็มุ่งพัฒนาเรือรบให้ทัดเทียมชาติตะวันตก และด้านการทหาร จนกลายเป็นชาติมหาอำนาจหนึ่งใน 5 ชาติของโลกในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 และแสนยานุภาพของกองทหารที่ขึ้นชื่อว่าแข็งแกร่งที่สุดในขณะนั้น ผลมาจากการศึกษามาอย่างยาวนานภายในประเทศในช่วงปิดประเทศ

ส่วน “การเมือง: ความสำเร็จทางการเมืองของประเทศญี่ปุ่น” ของ สุริชัย หวันแก้ว เป็นงานวิจัยเสริมหลักสูตร สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2528 (ค.ศ. 1985) นั้นได้วิเคราะห์ปัจจัยภายในที่มีผลต่อประสบความสำเร็จในด้านการพัฒนาด้านการเมืองของประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเมจิจนถึงยุคลัทธิทหารที่นำพาประเทศก้าวเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 งานวิจัยดังกล่าว กล่าวว่า **รัฐบาลและลัทธิทหาร** ในช่วงแรกของการใช้รัฐธรรมนูญนั้น พรรคการเมืองและสมาชิกพรรคยังคงผูกพันกับการรวมกลุ่มตามระบบศักดินาดั้งเดิม ทำให้การรวมตัวเป็นพรรคการเมืองเป็นไปตามกลุ่มสายตระกูลมากกว่าตามระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันนำไปสู่ลัทธิเผด็จการที่เน้นการทหารเป็นแกนกลางในการปกครองประเทศ หรือเป็นไปตามกระแสลัทธิชาตินิยมสุดกู่ที่เน้น “ประเทศร่ำรวยและกองทัพเข้มแข็ง” โครงสร้างทางการเมืองนั้น องค์จักรพรรดิเป็นผู้ใช้อำนาจ 3 สาขาที่เป็นอิสระต่อกัน คือรัฐสภา นายกรัฐมนตรี/คณะรัฐมนตรีและกองทัพบก/กองทัพเรือ โดยกองทัพดังกล่าวทำหน้าที่บังคับบัญชาทัพบกและทัพเรือโดยตรง ในขณะที่คณะรัฐมนตรีจะดูแลกระทรวงกลาโหมในแง่ของระบบการปกครอง ดังนั้น กองทัพจึงมีฐานะเทียบเท่ากับนายกรัฐมนตรี/คณะรัฐมนตรีที่ขึ้นตรงต่อองค์จักรพรรดิและสามารถกระทำกิจการใดก็ได้โดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

รัฐบาลเมจิได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการทำให้ประเทศกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมการทำอาวุธ เช่น ปืนใหญ่ ปืนไรเฟิลกระสุน และอาวุธอื่นๆ ได้ผุดขึ้นตามโรงงานขนาดใหญ่ในแถบกรุงโตเกียวและโอซาก้า ทำให้ญี่ปุ่นสามารถผลิตอาวุธเพื่อใช้ในกองทัพและส่งออกไปขายยังจีนและเกาหลีที่มีปัญหาการสู้รบระหว่างคนในชนชาติเดียวกันและกับชนต่างชาติที่เข้ามารุกราน อุตสาหกรรมนี้สร้างรายได้จำนวนมหาศาลให้แก่ญี่ปุ่น และเป็นรากฐานสำคัญตามนโยบาย “ประเทศมั่งคั่งและกองทัพแข็งแรง” ทำให้กองทัพญี่ปุ่นมีความพร้อมทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ที่สามารถผลิตขึ้นมาใช้เองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาการซื้ออาวุธจากต่างชาตินำไปสู่การทำสงครามกับจีนและรัสเซียในเวลาต่อมา

และ ในบทความชิ้นเดียวกันนี้ ยังได้วิเคราะห์ **ทหารกับการเมือง** ไว้ดังนี้ ความวุ่นวายทางการเมืองในระบบพรรค ซึ่งยังผลให้มีการเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาหลายสิบปีทำให้อำนาจของทหารซึ่งถือเป็นเสาหลักของประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และตำแหน่งผู้บัญชาการสูงสุดซึ่งเป็นตำแหน่งที่ขึ้นตรงต่อองค์จักรพรรดิมีอิสระจากระบบการเมืองและฝ่ายบริหารอย่างชัดเจน ในกรณีของสงครามในจีนนั้น ในช่วง

ระหว่างปีค.ศ. 1933 – 1937 ญี่ปุ่นจึงใช้จังหวะนี้ตั้งแนวร่วมเป็น “วงไพลูแห่งเอเชีย” (Greater East Asia Co-prosperity Sphere หรือเอเชียเพื่อเอเชียภายใต้การนำของญี่ปุ่น) เพื่อต่อต้านด้านการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์และขจัดอิทธิพลของโลกตะวันตก รวมทั้งเพื่อจัดระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก (New order in East Asia) อนึ่ง ในช่วงปีค.ศ. 1937 ญี่ปุ่นได้ตั้งโครงการต่อเรือรบขึ้นอย่างลับๆ จนทำให้กองทัพเรือมีความเข้มแข็งที่สุดประเทศหนึ่งของโลกใน ค.ศ. 1940 จากนั้นญี่ปุ่นจึงแผ่อิทธิพลของญี่ปุ่นเข้าไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กอปรกับเยอรมนีสามารถยึดครองประเทศต่างๆ ในยุโรปได้ญี่ปุ่นจึงลงนามสนธิสัญญาพันธมิตรกับเยอรมันและอิตาลีในเดือนกันยายน ค.ศ. 1941 โดยสมาชิกอักษะทั้งสามประเทศนี้จะไม่โจมตีกันหากเกิดสงคราม จากนั้น ญี่ปุ่นได้ลงนามสนธิสัญญาสันติภาพกับรัสเซีย เพื่อป้องกันมิให้รัสเซียรุกรานกับญี่ปุ่นตามแนวชายแดนทางตอนเหนืออันเป็นการลดความกังวลไปได้จุดหนึ่ง ญี่ปุ่นจึงทำการรบต่อไปในทางทิศใต้จนถึงอินโดจีน สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นชาติเดียวที่ปลอดภัยจากสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะตั้งอยู่ห่างไกลจากสมรภูมิรบในยุโรปได้คัดค้านการบุกจีนของญี่ปุ่นตั้งแต่ปีค.ศ. 1937 การโจมตีของญี่ปุ่นได้สร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินของคณอเมริกัันที่เข้าไปลงทุนในจีน แม้พวกเขาจะยึดมั่นในนโยบายการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสงครามตามคำประกาศของรัฐบาลอเมริกัน แต่พวกเขาก็ไม่พอใจที่ทหารญี่ปุ่นใช้น้ำมันที่ซื้อมาจากสหรัฐอเมริกาเข้าทำลายประเทศเพื่อนบ้าน และรุกรานยึดดินแดนเรื่อยลงมาถึงแหลมอินโดจีน ดังนั้น รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงได้จำกัดการส่งสินค้า เช่น น้ำมันเหล็กกล้าและแร่เหล็กไปยังญี่ปุ่นเป็นการโต้ตอบ และเมื่อญี่ปุ่นลงนามสัญญากับฝ่ายอักษะก็ยิ่งทำให้เกิดการต่อต้านญี่ปุ่นในหมู่คนอเมริกันมากยิ่งขึ้นจนกระทั่งเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1941 ญี่ปุ่นได้ส่งทหารบุกไปยังทางตอนใต้ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐอเมริกาประกาศคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อญี่ปุ่นโดยงดการขายน้ำมันให้และเรียกญี่ปุ่นว่าเป็นผู้ “รุกราน” เรียกร้องให้ถอนกำลังออกจากจีนและอินโดจีน ในที่สุดรัฐบาลญี่ปุ่นก็โจมตีฐานทัพเรือเพิร์ลฮาร์เบอร์ (Pearl Harbor) ที่เกาะฮาวายของสหรัฐอเมริกาโดยมิได้แจ้งเตือนในตอนเช้าตรู่ของวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 ทำให้ทหารอเมริกันล้มตายหลายพันคน และทำให้ชาวอเมริกันเปลี่ยนความคิดต่อชาวญี่ปุ่นที่ว่าเป็นชาติที่ตัวเล็ก ฟันยี่น และกลับหวาดกลัวและโกรธแค้นต่อความญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก เรือรบกว่าครึ่งถูกทำลายอย่างย่อยยับ และในวันต่อมาฝูงบินรบญี่ปุ่นก็จมเรืออังกฤษ ชื่อ Prince of Wales และ Repulse ที่ทำเรือมาเลเซีย สงครามแปซิฟิกก็เริ่มขึ้นอย่างหนักหน่วงแต่สงครามที่เป็นจุดพลิกผันของประเทศญี่ปุ่นนั่นก็คือยุทธนาวีมิดเวย์ เมื่อวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ.1942 สหรัฐอเมริกาขานนามยุทธนาวีนี้ว่าเป็นสงครามที่มีเกียรติและเป็นยุทธนาวีที่น่าที่สุดในสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ชาวญี่ปุ่นถือว่าเป็นสงครามที่อัปยศที่สุดของประเทศญี่ปุ่น

และในบทความเดียวกันนี้ ยังได้วิเคราะห์ จุดจบของลัทธิทหารของญี่ปุ่น ไว้ว่า การรุกรานของญี่ปุ่นที่มีการวางแผนเป็นอย่างดีนั้นสามารถยึดจุดยุทธศาสตร์สำคัญ ๆ ของบริเวณคาบสมุทรแปซิฟิกได้โดยง่าย ทั้งนี้เพราะก่อนหน้านั้นญี่ปุ่นได้ทุ่มเทกำลังงบประมาณและแรงงานในการผลิตเครื่องบินรบได้ถึง 62,400 เครื่อง มีกองทัพเรือที่แข็งแกร่ง และกองทหารที่พร้อมรบหลายล้านคน รวมทั้งมีกำลังสำรองพร้อมเพรียง ในจำนวนนี้

เป็นชาวเกาหลีที่ถูกเกณฑ์มาเป็นทหารขององค์จักรพรรดิญี่ปุ่นหลายแสนคน อีกทั้งรัฐบาลและประชาชนก็รวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันพร้อมทำสงครามกับทุกฝ่ายที่ขวางกั้นมิให้ญี่ปุ่นบรรลุเป้าหมายในการเป็นผู้นำชาติเอเชียทั้งหมด

งานวิจัยเรื่อง “How the Japanese lost the Battle of midway” ของ Thomas Wildenberg ได้กล่าวถึง โทโจ ไฮเดกิ (Tojo Hideki) เข้ารับตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีในปี ค.ศ. 1941 สถานการณ์แห่งสงครามกับสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นเมื่อประธานาธิบดีโรสเวลท์ของสหรัฐอเมริกาประกาศตัวเป็นศัตรูและคัดค้านอย่างแข็งขันที่ญี่ปุ่นรุกรานประเทศเพื่อนบ้านและส่งกองทหารบุกเข้าไปในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลใหม่ของญี่ปุ่นได้วางยุทธศาสตร์การทำสงครามอย่างละเอียดและพร้อมที่จะรุกรบทุกขณะ อย่างไรก็ตาม ทุกปฏิบัติการถูกปิดเป็นความลับมิให้ชาติพันธมิตรล่วงรู้ อีกทั้งได้ส่งนายโนบุระ นักการทูตไปยังสหรัฐอเมริกาเพื่อเจรจากับนายคอร์ดอลล์ ฮอลล์ (Cordell Hull) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศถึงสิ่งที่รัฐบาลญี่ปุ่นได้ดำเนินการ และย้ำว่าไม่มีแผนการรุกรานใดต่อประเทศอื่นๆ เลย แต่เมื่อนายโนบุระเดินทางกลับ ญี่ปุ่นก็โจมตีอ่าวเพิร์ลฮาร์เบอร์ทันที ญี่ปุ่นได้ทำลายกองทัพเรือที่ทรงอำนาจของสหรัฐอเมริกาที่ตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิกอย่างสิ้นเชิงจากนั้นก็ยึดฮ่องกงในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1941 และกรุงมะนิลาในวันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 1942 ต่อมายึดสิงคโปร์ได้ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์จากนั้น บริษัท Dutch East Indies ในอินโดนีเซียก็ถูกยุบตัวลงในตอนต้นเดือนมีนาคม และพม่าประกาศยอมแพ้ตอนปลายเดือนเมษายน ญี่ปุ่นจึงได้วางแผนการที่จะโจมตีออสเตรเลียต่อไป ในขณะที่สหรัฐอเมริกาก็พยายามเสริมสร้างกองทัพเรือประจำภาคพื้นแปซิฟิกขึ้นมาใหม่เพื่อต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นอย่างรวดเร็วกองทัพเรือสหรัฐอเมริกาได้โจมตีตอบโต้ญี่ปุ่นที่ Coral sea ทำให้ญี่ปุ่นต้องชะลอการโจมตีออสเตรเลียออกไปก่อน แต่เมื่อสหรัฐอเมริกาได้รับชัยชนะในการปะทะกันที่เกาะมิดเวย์ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1942 โดยสามารถทำลายเรือบรรทุกเครื่องบิน 4 ลำของญี่ปุ่นให้จมลงอันเป็นการพ่ายแพ้ครั้งแรกและสร้างความอับอายให้กับกองทัพเรือญี่ปุ่นยิ่งนัก (แต่กองทัพญี่ปุ่นไม่ได้แจ้งให้นายกรัฐมนตรีโตโจทราบโดยทันทีจนกระทั่งเหตุการณ์ได้ผ่านไปแล้ว 1 เดือน และปกปิดข้อมูลกับประชาชนที่กองทัพเรือพ่ายแพ้ในสงครามครั้งนี้ด้วย

“ประวัติศาสตร์การเมืองและเศรษฐกิจของญี่ปุ่น” ของดำรงค์ ฐานดี ซึ่งเป็นบทความวิจัยของศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2551 ได้กล่าวถึงประเทศญี่ปุ่นว่า เป็นประเทศที่พัฒนาค่อนข้างเป็นเอกเทศจากการครอบงำทางเศรษฐกิจและการเมืองจากเศรษฐกิจโลกซึ่งอยู่ใต้อิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตก เนื่องจากชนชั้นผู้นำสามารถทราบบทเรียนอันขมขื่นของอินเดีย ชวา และจีนที่ตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตกโดยตรงทั้งประเทศ พวกเขาจึงเร่งนโยบายต่าง ๆ โดยเน้นเรียนรู้เทคโนโลยีจากตะวันตกโดยมีจิตใจเป็นญี่ปุ่น ในด้านการพัฒนาพยายามอาศัยแหล่งทุนภายในโดยเฉพาะจากภาคเกษตรเป็นการสะสมทุนแบบบังคับและไม่ยอมกู้เงินต่างประเทศทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการพึ่งพิงตะวันตกเพราะหวั่นเกรงการ

กรอบจำกัดทางการเมืองที่จะตามมา ไม่เฉพาะเท่านั้น ในด้านเทคโนโลยี แม้มีการจ้างวิศวกรเป็นจำนวนมากจาก ตะวันตกแต่ก็เพียงไม่เกินระยะเวลา 10 ปี หลังจากนั้นพยายามให้วิศวกรญี่ปุ่นรับงานแทนที่จนหมดการพัฒนา ของสังคมเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อสังคมนั้น อาศัยพลังสังคมภายใน สามารถดำเนินการไปโดยอิสระ มีความเป็น เอกเทศจากการครอบงำจากระบบทุนนิยมโลก ซึ่งนำโดยมหาอำนาจตะวันตกสมัยนั้น

และ ในบทความเดียวกันนี้ ยังได้วิเคราะห์ว่า ในช่วงปี ค.ศ. 1925 บทบาทของรัฐสูงเด่นมากนโยบาย สำคัญของชนชั้นนำในญี่ปุ่นได้แก่การสร้างชาติให้มั่นคงและสร้างกองทัพให้เกรียงไกร(ฟูโคุคิ เดียวเฮ) เป็นผล มาจากการที่ชนชั้นนำสมัยเมจิซึ่งได้ผ่านการตระเวนศึกษาในประเทศยุโรป ต่างตระหนักว่าการจะป้องกันญี่ปุ่น ให้ปลอดภัยจากมหาอำนาจตะวันตกได้ ญี่ปุ่นจะต้องทั้งมั่นคงและเข้มแข็งเพื่อเสริมฐานะให้ญี่ปุ่นเข้าร่วม ยุทธการแห่งการช่วงชิงอาณานิคมกับมหาอำนาจฝรั่งในสมัยต่อมาได้ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมแรก ๆ จึงเน้นอุตสาหกรรมทหารเสียส่วนใหญ่ ในด้านการทหารหลังจากการตั้งระบบการเกณฑ์ทหารใน ค.ศ. 1873 และหลังการปราบปรามกบฏในประเทศครั้งสุดท้าย กองทัพก็มีได้มีบทบาทเพียงการผนึกรวมประเทศอีก ต่อไป ทั้งยังมุ่งเตรียมกำลังเพื่อการรบบทวีปเอเชีย หากพิจารณาดูประวัติศาสตร์ช่วงนั้นก็พบว่า นับตั้งแต่สงครามกับจีน(1894-1895) จนถึงการยึดเอาเกาหลีและไต้หวันเป็นอาณานิคมไม่ต่ำกว่า 35 ปี ตลอดจนสงครามมหาเอเซียบูรพาด้วยแล้ว ญี่ปุ่นดำเนินสงครามในต่างประเทศไม่ต่ำกว่า 14 ครั้งและได้รับชัยชนะมาตลอด การเน้นบทบาทของรัฐเด็ดขาดเช่นนี้เป็นการเปิดโอกาสแก่การเติบโตของสถาบันประชาธิปไตย ของพลเมืองอันชอบธรรมต่าง ๆ ไม่มีกลุ่มหรือองค์กรหรือสมาคมใด ๆ ที่ตั้งขึ้นอิสระนอกเหนือการควบคุมหรือ ครอบงำของระบบราชการและชนชั้นนำ ยิ่งสถานการณ์เข้าใกล้ภาวะสงครามมากขึ้น รัฐและชนชั้นนำก็ สามารถอ้างเหตุผลของชาติในการปราบปรามองค์กรหรือพรรคการเมืองที่เปิดเผยและไม่เปิดเผยได้มากขึ้นอีก สภาพภายในจึงเป็นการทำลายการเติบโตของพลังประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิงการจะทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ต่อกระบวนการพัฒนาในประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นจึงไม่อาจตัดขาดพิจารณาปัจจัยภายในและภายนอกได้เลย

บทความวิจัยเรื่อง “THEOCRACY VS CONSTITUTIONALISM IN JAPAN: CONSTITUTIONAL AMENDMENT AND THE RETURN OF PRE-WAR SHINTO NATIONALISM” ของ NAOKO KUMADA ได้ กล่าวถึง ด้านสังคมและวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นในช่วงก่อนเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ว่า สังคมและ วัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างสูงยิ่งและแผ่ซ่านทั่วทั้งสังคม การผลักดันและสนับสนุนการทำตามชนชั้นนำ โดยเฉพาะการฟื้นฟูความเชื่อใน "จิตวิญญาณญี่ปุ่น" การฟื้นฟูระบบจักรพรรดิโดยเน้นปลูกฝังค่านิยม "จงรักภักดีต่อจักรพรรดิรักประเทศชาติ" ก็เปิดทางแก่ลัทธิชาตินิยมใหม่และแก่การระดมพลประชาชนทั่ว ประเทศจากเบื้องบนลัทธิชินโตซึ่งเป็นชินโตได้รับการปรับและฟื้นฟูใหม่เป็นชินโตโดยรัฐจรรยาแห่งนักรบ(บูชิ โด) ได้รับการยกเป็นคติของกองทหารสมัยใหม่ ลัทธิขงจื้อที่ปรับแก้ไขใหม่ก็บรรจุอยู่ในตำราหน้าที่พลเมือง ศีลธรรมชั้นประถมและปรับบรรจุในประมวลกฎหมายแพ่งการระดมประชาชนในชาติจากเบื้องบน เช่นนี้ยัง

เน้นการจัดตั้งกลุ่มย่อยต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นเหล่าพสกนิกรขององค์พระจักรพรรดิควรจะต้องเข้าร่วมและขึ้นต่อศูนย์กลางทางสังคมวัฒนธรรมใหม่นี้ วินัย ความขยันขันแข็งการอุทิศตนตัวตายเพื่อจักรพรรดิ การทำงานหนักเพื่อกลุ่มแข่งขันการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันจักรพรรดิ ทำให้สามารถระดมทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ (rationalization of means) เพื่อเป้าหมายแห่งชาติในทางเศรษฐกิจ และการทหารได้อย่างมาก แต่ว่าการพัฒนาทางการเมืองและสังคมกลับมิได้เกิดขึ้นควบคู่หรือติดตามมาแต่อย่างใด มิหนำซ้ำยังกลายเป็นเครื่องสังเวยแก่การพัฒนาที่ขาดความหมายแห่งมนุษยธรรม

และในบทความเดียวกันนี้ ยังกล่าวอีกว่า ประเทศญี่ปุ่นใช้ประโยชน์จากปัจจัยทั้งที่สมเหตุสมผลและปัจจัยที่ไร้เหตุผล เช่น การยึดคุณค่า อุดมการณ์ การบูชาจักรพรรดิเป็นเทพผู้สืบสายจากพระสุริยะเทวี (อะมาเทราสุ) ความคลั่งชาติหรือหลงชาติพันธุ์ของตนเองว่าพิเศษเหนือชาติอื่นใดเพราะมีเชื้อสายพระอาทิตย์องค์ประกอบที่ไร้เหตุผลเช่นนี้เองที่เมื่อการพัฒนาแนวโน้มยิ่งก้าวไกลก็ยิ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในอย่างลึกซึ้งและรุนแรงจนเกิดเหตุการณ์ที่โหดร้ายเหลือเชื่อมากมายอย่างที่ ไม่มีทางหยุดยั้งได้ กรณี ฆาตกรรมหมู่และความโหดร้ายในเมืองนานกิง การทารุณกรรมในประเทศอาณานิคม การกระทำการทดลองต่าง ๆ นานาต่อพลเมืองเชลยสงครามและอาณานิคม นับเป็นตัวอย่างได้ดี การพัฒนาของญี่ปุ่นนับแต่สมัยเมจิ นับว่าประสบความสำเร็จในการสถาปนาระบอบทุนนิยมอุตสาหกรรมและการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ ข้อนี้เป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ที่ไม่อาจปฏิเสธได้แต่อย่างไรก็ดี การพัฒนาที่เน้นเป้าหมายเศรษฐกิจและการทหารแต่อย่างเดียว ที่ศูนย์กลางอำนาจเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย โดยละเลยด้านสังคมและการเมือง เปิดโอกาสแก่รัฐดำเนินบทบาทในการปราบปรามและกดขี่กลุ่มพลเมืองที่มีผลประโยชน์และความคิดแตกต่างออกไป จนกระทั่งเป็นรัฐเผด็จการ ผลพวงความเจริญทางเศรษฐกิจมิได้เพื่อเฉลี่ยความสุขแก่ประชาชนแต่กลับกลายเป็นเครื่องเสริมความแข็งแกร่งของระบอบเผด็จการทหารและรัฐ มุ่งขยายอาณาเขตและรุกรานประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น จนพาประเทศเข้าสู่สงครามโลก อันจบลงด้วยความหายนะของญี่ปุ่น ประชาชน ประเทศเพื่อนบ้านตายไปกว่า 5 ล้านคนและคนญี่ปุ่นกว่า 6 ล้านคน

6. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942 มีขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับ

a. พื้นที่

งานวิจัยฉบับนี้สนใจศึกษาเฉพาะประเทศญี่ปุ่น เป็นหลัก และศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา รองลงมา

b. ระยะเวลา

ในงานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษา ปัจจัยทางการเมืองภายในของประเทศญี่ปุ่นที่ทำให้พ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ โดยผู้วิจัยศึกษาการเมืองภายในหรือกระบวนการทางนโยบายของประเทศญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึง ค.ศ. 1942 อีกด้วย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942 นี้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ทางการเมืองภายในประเทศญี่ปุ่นเป็นหลัก ในการวิจัยดังกล่าวเน้นศึกษาด้านการเมืองของประเทศญี่ปุ่นในช่วงตกอยู่ภายใต้จักรวรรดินิยม และบทบาทด้านการทหารที่มีผลอย่างมากต่อการเข้าร่วมสงครามในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยวิจัยนี้ศึกษาจากมุมมองของประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งมุมมองของประเทศอื่น ๆ ที่มีบทบาทต่อประเทศญี่ปุ่น เช่น สหรัฐอเมริกา

7. วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942 นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

7.1 ประเภทข้อมูล การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยใช้การเก็บข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก

7.2 วิธีเก็บข้อมูล ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่บันทึกเหตุการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน จากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

- 7.2.1 หนังสือ เช่น ประวัติศาสตร์ การเมืองระหว่างประเทศ สังคมและ วัฒนธรรม
- 7.2.2 รายงานการวิจัย และเอกสารทางราชการของประเทศที่เกี่ยวข้อง
- 7.2.3 บทความในวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ต่างประเทศ
- 7.2.4 ความคิดเห็น บทความ และข้อเขียนในสื่ออิเล็กทรอนิกส์

7.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย

7.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย

หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและอื่น ๆ แล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ วัตถุประสงค์ ที่ตั้งขึ้นเพื่อศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยด้านการเมืองภายในที่เกี่ยวข้องของประเทศญี่ปุ่น และ แหล่งข้อมูลของสหรัฐอเมริกา เพื่อหาข้อสรุป โดยผู้วิจัยได้กำหนดช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 4-7 มิถุนายน ค.ศ. 1942 เป็นช่วงที่ประเทศญี่ปุ่นกำลังต่อสู้และวางกลยุทธ์ในยุทธการมิดเวย์กับสหรัฐอเมริกา

8. กรอบการศึกษาและการวิเคราะห์

สำหรับการศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942 ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยการศึกษานี้จะใช้ทฤษฎียุทธศาสตร์ของคาร์ล ฟิลลิป ก็อทฟรีท ฟ็อน เคลาเซอวิทซ์ (Carl Philipp Gottfried von Clausewitz) ที่กล่าวว่า “ในหลักการทำสงครามเบ็ดเสร็จ ประเทศที่ทำสงครามนั้นต้องเป็นรัฐที่สมบูรณ์ในระบบเศรษฐกิจเหมาะสมกับความต้องการในสงครามเบ็ดเสร็จ กำลังอำนาจทางทหารจะต้องขึ้นอยู่กับรากฐานทางเศรษฐกิจ” และทฤษฎีสมุทรภาพทางเรือของอัลเฟรด เทเยอร์ มาฮาน (Rear Admiral Alfred Thayer Mahan) ที่กล่าวว่า “ประเทศที่เป็นมหาอำนาจต้องเป็นประเทศที่มีกำลังอำนาจคุมท้องทะเลและมหาสมุทร แต่จะไม่มีประเทศใดที่มีแสนยานุภาพทางบกและทางทะเลไปพร้อม ๆ กันได้ โดยให้ความสำคัญกับกำลังอำนาจทางเรือ (Maritime Power) ที่ประกอบด้วย กำลังอำนาจทางทะเล (Sea Power) หรือที่เรียกว่า สมุทรภาพ และ กำลังอำนาจกำลังรบทางเรือ (Sea Force Power) หรือที่เรียกว่า นาวิกานุภาพ” ประกอบกับการอาศัยทฤษฎีทางเศรษฐกิจที่อธิบายการใช้อำนาจทางทหารผสมกับอำนาจทางเศรษฐกิจด้วย การเข้ายึดครองดินแดนส่วนต่าง ๆ ของโลกก็คือ ลัทธิทุนนิยม (Capitalism) เพราะลัทธินี้ก่อให้เกิด ความจำเป็นให้มีการวางแผนทั้งกำลังคน วิธีการผลิต/การขายที่มีประสิทธิภาพบวกกับอำนาจ 49 ทางทหาร ในกรณีของญี่ปุ่นนั้น การจัดการทางการค้าและลงทุนควบคู่ไปกับลัทธิชาตินิยม และอุดมการณ์ที่ต้องการเป็นเจ้า (hegemonic ideology) และต้องการได้เปรียบ มีอิทธิพลเหนือชนชาติอื่น

ปัจจัยที่กล่าวไปข้างต้นล้วนเกิดจากความต้องการหรือความจำเป็นของสภาพการเมือง ภายในประเทศนั้น ที่รัฐบาลเผชิญอยู่และจำต้องแก้ไขให้ลุล่วงไป ปัจจัยภายในตามความคิดของผู้อ่านหลายท่าย ก็คือ สถาบันการเมือง ผู้นำ กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ มติมหาชน และสื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อรัฐบาลโดยการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และอาจจะสามารถบีบให้รัฐบาลดำเนินนโยบายต่าง ๆ

9. นิยามศัพท์

ลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) คือส่วนขยาย ของอำนาจรัฐผ่านการยึดครองดินแดนอาณาเขตอื่นๆ โดยมักจะเป็นการพิชิต ซึ่งรวมไปถึงการนำเอาประชาชนชาติเหล่านั้นเป็นข้าทาสบริวาร (subjugation) ของระบบการปกครองของคนต่างชาติที่รุกรานและนำอำนาจเข้ามาดบงคับควบคุมด้วยกำลังอำนาจ, และการขูดรีดทั้งทางเศรษฐกิจและการเงินโดยอำนาจของมหาอำนาจที่เป็นศูนย์กลางจักรวรรดิ จักรวรรดินิยมในแง่นี้จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาตลอดประวัติศาสตร์มนุษยชาติไม่ว่ายุคใดสมัยใด (อมร วาณิชวิวัฒน์, 2559:54)

ลัทธิชาตินิยม (Nationalism) คือเป็นแนวคิดหรือลัทธิที่เป็นความจงรักภักดีที่มีต่อชาติ มากกว่าสิ่งอื่นใด ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นครอบครัว กลุ่มของคนวงศาคณาญาติหรือประเทศชาติอื่น คำว่าลัทธิชาตินิยมนี้โดยทั่วไปจะเป็นคำที่รู้จักควบคู่กับคำว่า “เสรีนิยม” (Liberalism) ซึ่งหมายถึงความถึง เสรีภาพส่วนบุคคลและการมีกฎหมายรัฐธรรมนูญปกครองประเทศ เน้นความเชื่อว่าอำนาจสูงสุดนั้นอยู่ (ธีรยุทธ บุญมี, 2546:15-17)

ยุทธนาวิทางอากาศ คือ การใช้กำลังหรือการเอากำลังทางอากาศของฝ่ายหนึ่งเข้ากระทำต่อกำลังทั้งมวลของฝ่ายตรงข้าม เพื่อหวังผลในการทำลาย ลิดรอน ชัดขวาง หน่วงเหนี่ยว ปกป้องหรือแม้แต่การป้องกัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับในทางทหารทั่วไปแล้วว่า กำลังทางอากาศเป็นการรุกที่สำคัญที่จะอำนวยให้ความสามารถเอาชนะในสงครามได้อย่างรวดเร็ว (สถาบันวิชาการทหารเรือชั้นสูง , 2547:18)

10. ขั้นตอนการดำเนินงาน

งานวิจัยนี้เริ่มทำการศึกษาดังแต่ ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2563 - ภาคการศึกษาปลายปี การศึกษา 2564 การวิจัยฉบับนี้ เป็นการวิจัยบทความทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม การคัดเลือกเอกสารมุ่งเน้น เนื้อหาที่ได้รับการวิจัยมาชิ้นหนึ่งแล้ว การอาศัยเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ช่วยให้เนื้อหา มีความสมบูรณ์ในด้านการ ต้องการสืบค้น ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่สืบค้นเป็นเครื่องนำทาง และใช้ความคิดของผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือในการ ตัดสินใจคัดเลือกข้อมูล

ผู้วิจัยได้เรียงลำดับปัจจัยด้านการเมืองภายในที่มีบทบาทต่อการผลักดันให้ประเทศญี่ปุ่นเลือกหมู่เกาะ มิโดเวย์ในการทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาและบทบาทด้านทหารที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนในยุทธการมิโดเวย์ โดย อาศัยข้อมูลจากสหรัฐอเมริกาในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วย เพื่อที่จะรวบรวมข้อมูลในการพิสูจน์สมมติฐานในขั้น สุดท้าย เหตุผลสำคัญ ผู้วิจัยมิได้คัดเลือกข้อมูลแบบสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้เพียงด้านเดียว แต่คัดเลือก ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทางด้านสหรัฐอเมริกาด้วย ดังนั้น จึงพบว่าข้อมูลบางประการสนับสนุนสมมติฐาน แต่ ข้อมูลบางประการไม่ได้เป็นเช่นนั้น หรือ ข้อมูลบางอย่างอาจเป็นทั้งสนับสนุนและไม่สนับสนุนในระยะเวลาที่ แตกต่างกัน เมื่อข้อมูลมีลักษณะเป็นดังนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องนำข้อมูลมา เสนอให้หมด เพื่อให้รู้ว่าข้อมูลที่ น่าจะ เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการเมืองภายในของประเทศญี่ปุ่นมีอะไรบ้าง

11. ข้อจำกัดของการศึกษาวิจัย งานวิจัยตามข้อเสนอนี้มีข้อจำกัดดังนี้

11.1 ผู้วิจัยสามารถใช้เอกสารได้เฉพาะเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย

11.2 ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกาเท่านั้น เพื่อให้สะดวกแก่การสืบค้น และรวบรวมข้อมูล เนื่องด้วยระยะเวลาการทำวิจัยที่จำกัด

12. อภิปรายผลการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยทางการเมืองภายในที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิดเวย์ในช่วงวันที่ 4 - 7 มิถุนายน ค.ศ. 1942 กรณีศึกษา : การเมืองภายในหรือกระบวนการทางนโยบายของประเทศญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึง ค.ศ. 1942 สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

พัฒนาการความคิดชาตินิยมญี่ปุ่น

แนวคิดชาตินิยมในช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19

ความคิดชาตินิยมของญี่ปุ่นถูกปลูกฝังมาตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 5 เมื่อญี่ปุ่นพัฒนาเข้าสู่ความเป็นรัฐ เนื่องจากผู้ปกครองในยุคแรกมีฐานะมาจากผู้นำทางศาสนาได้อำนาจตนเป็นผู้สืบอำนาจศักดิ์สิทธิ์ในการปกครองจากเทพแห่งดวงอาทิตย์ (อะมาเทระสุ) การอ้างถึงเทพเป็นกระบวนการหนึ่งในการปกครองของการรวมชนเผ่าต่างๆที่ญี่ปุ่นให้กลายเป็นรัฐเนื่องจาก เพื่อสร้างความเคารพนับถือจากชนเผ่าต่างๆในสมัยนั้น ซึ่งต่อมาแนวคิดนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมญี่ปุ่นในสมัยต่อมา เพื่อให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นชาติพิเศษที่เป็นลูกหลานของพระอาทิตย์ อีกทั้งแนวคิดนี้ยังปรากฏใน ลัทธิชินโต ที่เชื่อว่าทุกสิ่งรอบตัวเกิดจากเทพเจ้า และเชื่อว่าเทพแห่งดวงอาทิตย์เป็นผู้ให้กำเนิดชาวญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นจึงต้องจงรักภักดีต่อจักรพรรดิผู้ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากเทพดังกล่าว หลักฐานที่อาจสนับสนุนว่าชาวญี่ปุ่นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 8 มีความรู้สึกชาตินิยมนั้นคือการเขียนบันทึกประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติญี่ปุ่นในเรื่อง โคจิจิกิ (古事記) หรือบันทึกเรื่องราวตำนานเทพเจ้ากับราชวงศ์ในเรื่อง นิฮง โชะกิ (日本書紀) การที่สังคมญี่ปุ่นยังมีลักษณะเฉพาะของตนเองอยู่หลายประการประกอบกับการที่ญี่ปุ่นไม่ได้เป็นรัฐบรรณาการของจีนในสมัยนั้นซึ่งแตกต่างจากประเทศรอบข้าง ทำให้ชาวญี่ปุ่นตระหนักว่าชาติตนนั้นเหนือกว่าชาติอื่นรวมถึงจีน

ต่อมาในสมัยโทกูงาวะ (ค.ศ.1603-ค.ศ.1867) หรือ รัฐบาลเอโดะ เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากนโยบายการปกครองของโชกุนตระกูลโทกูงาวะ ในช่วงนี้ญี่ปุ่นมีความเป็นเอกภาพทางการเมืองและวัฒนธรรมสูง เนื่องจากการรวมอำนาจอย่างเด็ดขาดของโทกูงาวะทำให้ปราศจากสงครามภายใน การปิดประเทศตั้งแต่ ค.ศ. 1639 - ค.ศ. 1854 โดยติดต่อค้าขายกับจีนและฮอลันดาเท่านั้น ทำให้ญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากภายนอกน้อยและเกิดการเปลี่ยนแปลงที่

สำคัญในด้านต่างๆ เช่น เกิดการเมืองศูนย์กลางค้า การเติบโตของชนชั้นพ่อค้า พัฒนาเศรษฐกิจแบบยังชีพ เป็นเศรษฐกิจการค้า การขยายตัวของการศึกษา การพัฒนาทางวัฒนธรรม พัฒนาความรู้ด้านตะวันตก เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม **แนวคิดชาตินิยมในสมัยโทกูงาวะ**⁶ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เช่น การชื่นชม และปฏิเสธความเป็นจีน การเป็นเอกภาพทางการเมืองและวัฒนธรรมในสมัยโทกูงาวะ มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดแนวคิดชาตินิยมขึ้น เพราะกว่าสองร้อยปีที่ญี่ปุ่นปิดประเทศทำให้ญี่ปุ่นเกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของชาวญี่ปุ่นขึ้นมา เช่น การรื้อฟื้นแนวคิดลัทธิขงจื้อในหมู่นักศึกษาญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้เองทำให้นักศึกษาญี่ปุ่นรุ่นหลังเริ่มโจมตีระบบการศึกษาแบบขงจื้ออย่างลึกซึ้ง ประกอบกับตอนนั้นจีนอยู่ภายใต้การปกครองของชนเผ่าแมนจู ทำให้พวกเขาเชื่อว่าจีนไม่ได้เป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เพราะถูกพวกป่าเถื่อนปกครอง ยามางะ โซกะ (Yamaga Soka, ค.ศ. 1622-1685) นักปราชญ์ญี่ปุ่นเสนอให้ค้นหาแนวทางที่เป็นญี่ปุ่น (The way of Japan) ที่น่าภาคภูมิใจ โดยเขาสรุปว่า แนวทางของญี่ปุ่นคือการผสมผสานระหว่างลัทธิขงจื้อ ลัทธิชินโต และลัทธิบูชิโดที่เป็นวิถีทางของซามูไรที่อุทิศชีวิตเพื่อหน้าที่

แม้ว่าในช่วงนั้นญี่ปุ่นจะอยู่ในนโยบายปิดประเทศซาโกกุ (鎖国) แต่ก็ยังมีซามูไรบางคนที่ลักลอบศึกษาแนวคิดจากตะวันตก เช่น โชกุนโยชิมูเนะ หลังจากนั้นก็เกิดการรวมตัวของปัญญาชนกลุ่มหนึ่งที่มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาวิทยาการตะวันตกโดยมีชาวฮอลันดาเป็นผู้สอนภาษา การศึกษาความรู้ของชนชั้นซามูไรทำให้เกิดการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของชาติ ทำให้เหล่าบรรดาโชกุนเกิดความรู้สึกราชาชาตินิยมและภาคภูมิใจในความเก่าแก่ของชาติญี่ปุ่น และในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซามูไรบางส่วนเริ่มเรียกร้องเพื่อฟื้นฟู อำนาจที่แท้จริงของจักรพรรดิขึ้นมา ในขณะที่เดียวกันนั้นจีนได้พ่ายแพ้ให้กับประเทศอังกฤษในสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 (Opium War, ค.ศ. 1839-1843) เมื่อญี่ปุ่นรับรู้เหตุการณ์ในครั้งนี้ นักปราชญ์ญี่ปุ่นได้ตระหนักว่าญี่ปุ่นต้องเข้มแข็ง และเรียนรู้เพิ่มเติม ซากูมะ โชซัน (Sakuma Shozan) ขุนนางและนักศึกษาที่มีชื่อเสียงของญี่ปุ่น ได้เสนอแนวคิด “เพื่อการรักษาความมั่นคงของญี่ปุ่นจากชาติตะวันตก ฮิราตะ อะซึทานะ (Hirata Atsutane)” ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดชาตินิยมของชาวญี่ปุ่น ในขณะที่เดียวกันก็ยอมรับแนวคิดตะวันตก ทำให้รัฐบาลโชกุนอนุญาตให้ใช้เทคนิคการทหารของตะวันตกเสริมการป้องกันชายฝั่งทะเล และสนับสนุนวิทยาการตะวันตกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ใน ค.ศ. 1847 ซากูมะ โชซันเสนอแนวคิดที่ว่าญี่ปุ่นควร “รักษาจริยธรรมแบบตะวันออกและเรียนรู้เทคโนโลยีแบบตะวันตก” ซึ่งเป็นหลักในการศึกษาและพัฒนาประเทศญี่ปุ่นในช่วงสมัยเมจิ

⁶ ศิริพร ดาบเพชร. (2559). ญี่ปุ่น กับ การสร้างจักรวรรดินิยม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สภาพการเมืองและสังคมของญี่ปุ่นในสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868 - ค.ศ. 1912)

หลังจากที่โชกุนตระกูลโทกูงาวะหมดอำนาจอย่างเป็นทางการในเดือนมกราคม ค.ศ. 1868 จักรพรรดิเมจิได้รับการสนับสนุนให้กลับมาใช้อำนาจในการปกครองประเทศตามโบราณราชประเพณีอีกครั้ง ช่วงเวลานี้เรียกว่า สมัยเมจิ (Meiji, ค.ศ. 1868 - 1912)

เอกลักษณ์ประการหนึ่งของญี่ปุ่นตั้งแต่อดีต คือ การเป็นนักปฏิบัติและรู้จักเลือกสิ่งที่เหมาะสมกับตนมาประยุกต์ใช้ ในสมัยเมจิตอนต้น ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจ แม้บรรดาผู้นำประเทศจะต้องช่วยกันแก้ปัญหาที่แตกต่างกันออกไป แต่ทั้งหมดต่างมีอุดมการณ์ความรักชาติที่เหมือนกันนั่นก็คือ อุดมการณ์รักชาติและความสำนึกในชาติ โดยมีจักรพรรดิเป็นศูนย์กลาง และยอมรับวิธีการพัฒนาประเทศตามแนวทางของตะวันตกทั้งในด้านการทหารและอุตสาหกรรม ดังคำขวัญแห่งชาติที่ว่า “*ฟูโกกุ เคียวเฮ*” หรือ ประเทศมั่งคั่ง การทหารเข้มแข็ง⁷

การปฏิรูปสังคมในสมัยเมจิ

การปฏิรูปสังคมในช่วงแรกของสมัยเมจินั้น มีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างทางสังคมเพราะระบบชนชั้นเดิมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อสร้างความทันสมัย (Modernization) ให้แก่สังคมญี่ปุ่น เช่น

1. การยกเลิกระบบชนชั้น

ระบบชนชั้นเดิมจะถูกแบ่งเป็น 4 ชนชั้นตามสังคมแบบขงจื้อ คือ นักรบ (ซามูไร) ชาวนา ช่างฝีมือ และพ่อค้า การมีอภิสิทธิ์ของชนชั้นซามูไรส่งผลให้เกิดความแปลกแยกในสังคมและเป็นที่ล้าสมัย รัฐบาลเมจิจึงออกประกาศยกเลิกระบบชนชั้นใน ค.ศ. 1869 ทำให้ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคกัน และในปีค.ศ. 1873 รัฐบาลได้ออกกฎหมายเกณฑ์ทหารตามแบบสากล โดยให้ชายทุกคนที่มีอายุ 20 ปีต้องเกณฑ์ทหาร

2. รับวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น

รัฐบาลเมจิยกเลิกขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่างที่เห็นว่าล้าสมัย เช่น ให้ทหารเปลี่ยนทรงผมแบบซามูไรมาเป็นแบบตะวันตก เปลี่ยนเครื่องแบบทหารและข้าราชการเป็นแบบตะวันตก การใช้ปฏิทินแบบตะวันตก และเริ่มดำเนินชีวิตตามแบบตะวันตก รวมถึงการเรียนภาษาต่างประเทศ

3. การปฏิรูปกฎหมาย

จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เกิดการปฏิรูป คือ การที่รัฐบาลเมจิได้ส่งคณะทูตไปยังสหรัฐอเมริกา และทวีปยุโรป ใน ค.ศ. 1872 เพื่อขอแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม แต่ญี่ปุ่นได้รับแจ้งว่า

⁷ ศิริพร ดาบเพชร. (2559). ญี่ปุ่น กับ การสร้างจักรวรรดินิยม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สัญญาจะได้รับการแก้ไขก็ต่อเมื่อญี่ปุ่นมีระบบกฎหมายที่เป็นไปตามมาตรฐานตะวันตก เพราะกฎหมายเดิมเป็นแบบจารีตประเพณี

4. พัฒนาด้านการศึกษาและปลูกฝังชาตินิยม

รัฐบาลเมจิได้จัดตั้งกระทรวงศึกษาธิการตามแบบตะวันตกใน ค.ศ. 1871 และประกาศแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งหมายให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นให้ทุกคนได้เรียนเพื่อสร้างคนให้เด่นชัดขึ้นตามลัทธิปัจเจกชนนิยมของตะวันตก โดยเน้นปลูกฝังให้คนญี่ปุ่นมีทั้งการศึกษาและต้องเชื่อฟังผู้นำ โมริ อะริโนะริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้สอนประวัติศาสตร์ว่าญี่ปุ่นเป็นชนชาติที่แตกต่างจากชาติอื่นที่สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้า ทำให้ชาวญี่ปุ่นความรู้สึกภาคภูมิใจในชาติและรู้สึกว่าตนเหนือกว่าชาติอื่น ในค.ศ. 1889 โมริ อะริโนะริ สร้างประเพณี “บันไซ” เพื่อเป็นการแสดงความเคารพจักรพรรดิให้นักเรียนปฏิบัติ ซึ่งแนวคิดชาตินิยมที่ถูกปลูกฝังกันมาอย่างช้านานนี้จะประสบผลสำเร็จอย่างมากในช่วงที่ญี่ปุ่นเข้าสู่ลัทธิทหาร

5. การพัฒนาด้านการคมนาคมและการสื่อสาร

รัฐบาลเมจิเร่งพัฒนาระบบการสื่อสารคมนาคมของประเทศในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านการรถไฟ ที่เป็นระบบที่สำคัญในด้านการเปิดตลาดและการค้าภายในประเทศ และความมั่นคงของประเทศ โดยรัฐบาลเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการลงทุน ส่งผลให้เกิดบริษัทรถไฟเอกชนแห่งแรกในปี ค.ศ. 1881 ที่ถือเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์และการค้าด้านการเดินเรือ โดยสมัยนั้น การค้าด้านการทะเลถูกผูกขาดโดยชาติตะวันตก รัฐบาลเมจิตระหนักดีว่าต้องเร่งส่งเสริมให้คนญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนด้านการเดินเรือ ดังนั้นตั้งแต่ ค.ศ. 1870 เป็นต้นมารัฐบาลจึงสนับสนุนและช่วยเหลือภาคเอกชนอย่างเต็มที่ และออกกฎหมายส่งเสริมการเดินเรือและต่อเรือในค.ศ. 1896 ด้านการสื่อสาร หลังจากที่ญี่ปุ่นได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพไปรษณีย์สากล ทำให้ญี่ปุ่นพัฒนาด้านการสื่อสารไปอย่างรวดเร็ว รวมไปถึงวางสายเคเบิลใต้น้ำเชื่อมเมืองนางาซากิกับเมืองซ่งไห่ในจีน จากการที่รัฐบาลได้พัฒนาด้านคมนาคมและการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและต่อยอดอย่างเรื่อยมาเรื่อยๆ ที่ส่งผลให้ญี่ปุ่นกลายเป็นชาติที่เข้มแข็งในด้านสงครามในช่วงสงครามโลกครั้งที่1และ2

การปฏิรูปการเมืองการปกครองในสมัยเมจิ

1. การรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง

หลังจากระบบโชกุนสิ้นสุดอำนาจไปแล้ว จักรพรรดิเมจิออกแถลงการณ์ให้ยุบและยกเลิกหน่วยงานของรัฐบาลโชกุนและตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นเพื่อบริหารประเทศ โดยมีจักรพรรดิเป็นผู้นำสูงสุดของรัฐบาล และสถาปนารัฐบาลกลางที่เข้มแข็ง ซึ่งต่อมารัฐบาลเมจิได้เสนอโครงสร้างใหม่ของรัฐบาล เรียกว่า *เซอิไตโซ* โดยมีหลักการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 ฝ่าย คือ บริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ และประกอบไปด้วยสองสภา คือ สภาสูงที่มีสมาชิกเป็นขุนนางที่ได้รับการแต่งตั้ง และสภาล่างที่เป็นตัวแทนของไคเมียว หลักการปกครองนี้ถือเป็นที่ *รัฐธรรมนูญฉบับแรก*

2. ยกเลิกแคว้นและตั้งจังหวัด

การลุกฮือของซามูไรที่ยังไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลใหม่ยังคงมีอยู่ทั่วไป รวมถึงความขัดแย้งระหว่างแคว้น ทำให้รัฐบาลประกาศยกเลิกแคว้นต่างๆ ทั่วประเทศ และให้ผู้ว่าราชการทุกแคว้นต้องพ้นจากตำแหน่งและให้เข้ามาอยู่ในโตเกียวในปี ค.ศ. 1871 การยกเลิกระบบแคว้นทำให้ฝ่ายอิทธิพลของโชกุน ไคเมียว และซามูไรลดลงอย่างรวดเร็ว และทำให้กลุ่มชนปัญญาใหม่ที่มีความคิดก้าวหน้าเข้ามามีบทบาทในด้านการเมืองมากขึ้น

3. การวางระบบกองทัพแห่งชาติ

การที่แคว้นต่างๆต่างมีกองทัพเป็นของตัวเอง ถือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐบาลกลาง ดังนั้นผู้นำรัฐบาลเมจิจึงค่อยๆ ดำเนินการสร้างกองทัพที่ขึ้นตรงต่อตนเอง โดยในปี ค.ศ. 1870 รัฐบาลได้วางแผนจัดระบบทหารแห่งชาติขึ้น โดยกำหนดว่ากิจการทหารทั้งของส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นต้องเป็นแบบเดียวกัน คือ ทหารบกใช้แบบแผนแบบเยอรมนี ทหารเรือใช้ของอังกฤษ และจัดกองทหารรักษาพระองค์ขึ้น ประกอบไปด้วยทหารปืนใหญ่และทหารราบ หลังจากรัฐบาลเมจิได้ประกาศยกเลิกแคว้นแล้ว ก็ได้ประกาศยกเลิกกองทัพที่มีอยู่ในแคว้นต่างๆ โดยให้รัฐบาลเป็นฝ่ายที่มีกองทัพได้เท่านั้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1873 รัฐบาลประกาศการเกณฑ์ทหาร ทำให้บทบาทของซามูไรในฐานะนักรบของประเทศสิ้นสุดลงอย่างสิ้นเชิง รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมแบบใหม่ให้คนรุ่นใหม่ เป็นการช่วยกำหนดรูปแบบของความจงรักภักดีที่กองทัพต้องมีต่อองค์จักรพรรดิ จากนั้นรัฐบาลได้เร่งปรับปรุงกองทัพ สร้างเรือรบเสริมการป้องกันทางทะเล ตั้งโรงงานสรรพาวุธและโรงเรียนนายร้อย

4. กำหนดพรรคการเมืองและการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

หลังจากเกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองในปีค.ศ. 1881 ได้เกิดพรรคการเมืองที่สำคัญ 3 พรรค เช่น พรรคเสรีนิยม นโยบายของพรรคยึดหลักการฝรั่งเศสที่ว่า “เสรีภาพเป็นภาวะเป็นธรรมชาติของมนุษย์” ฐานเสียงส่วนมากจะอยู่ในชนบท โดยเฉพาะกลุ่มเจ้าที่ดินและนักธุรกิจ พรรคปฏิรูปรัฐธรรมนูญ พรรคนี้ได้รับการสนับสนุนจากบรรดานักธุรกิจบริษัทชูปิซินโยบายของพรรคจะมุ่งเน้นการปกครองแบบเสรีนิยม ยึดแบบแผนแบบระบบรัฐสภาอังกฤษ พรรคราชาธิปไตย พรรคนี้ยึดหลักการเมืองแบบเยอรมันนี้เน้นผลประโยชน์ของรัฐเป็นหลัก สนับสนุนการปกครองที่ให้จักรพรรดิเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย

5. รัฐธรรมนูญเมจิกับแนวคิดชาตินิยม

รัฐธรรมนูญเมจิเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรฉบับแรกในโลกตะวันออก การประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมจิถือเป็นความพยายามในการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย โดยยึดหลักตะวันตกที่เน้นระบบรัฐสภา และการมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายในการปกครองประเทศ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญและการมีรัฐสภาถือว่าทำให้ญี่ปุ่นได้รับการยอมรับจากชาติตะวันตกในระดับหนึ่ง ก่อนที่จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการนั้น รัฐบาลได้ส่งคณะศึกษารัฐธรรมนูญที่มี อิโตะ ฮิโรbumi เป็นผู้นำเดินทางไปศึกษารัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ จนสุดท้ายทั้งคณะจึงเห็นพ้องตรงกันว่ารัฐธรรมนูญของเยอรมนีเหมาะสมที่สุด เพราะเน้นอำนาจสูงสุดของจักรพรรดิและคณะรัฐมนตรีไม่ต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและทหารขึ้นตรงต่อจักรพรรดิ การดำเนินขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญของอิโตะก็คือ สถาปนากลุ่มผู้บริหารขึ้นมาใหม่เป็นองค์กรพิเศษเรียกว่า คณะองคมนตรี (Privy Council) เพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญตามพระราชโองการของจักรพรรดิ รัฐธรรมนูญเมจิได้รับการประกาศใช้ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1889 และญี่ปุ่นได้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้โดยไม่ได้แก้ไขไปจนถึง ค.ศ. 1946 (สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง) อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อประชาธิปไตย แต่เพื่อสร้างรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีจักรพรรดิเป็นประมุขอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ และแสดงให้เห็นชาติตะวันตกได้เห็น และเพื่อสร้างข้ออ้างในการเรียกร้องสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม จนในที่สุดอังกฤษได้ยกเลิกสิทธิสถานเอกอัครราชทูตให้ญี่ปุ่นในค.ศ. 1899 นับเป็นความสำเร็จในการปรับปรุงประเทศของญี่ปุ่นที่บ่มเพาะและศึกษามาเป็นอย่างดี

จักรวรรดินิยมญี่ปุ่น (ค.ศ.1868 - 1947)

การสร้างจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น (Imperialism) เริ่มมาตั้งแต่ปลายสมัยเมจิ ญี่ปุ่นเริ่มแสวงหาความเท่าเทียมกับชาติตะวันตกและใช้วิธีเดียวกับจักรวรรดินิยมตะวันตก คือ การแสวงหาดินแดนเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง โดยใช้กำลังกับชาติที่ด้อยกว่า

หลังญี่ปุ่นชนะสงครามกับจีนใน ค.ศ. 1895 ญี่ปุ่นได้ไต้หวันเป็นอาณานิคมตามที่ระบุในสนธิสัญญาโมะโทะเซะกิ ญี่ปุ่นเข้าไปมีอิทธิพลในเกาหลีมากขึ้น ทำให้ญี่ปุ่นต้องแข่งกับรัสเซียเนื่องจากรัสเซียไม่ยอมให้ญี่ปุ่นขยายดินแดนมาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนและคาบสมุทรเกาหลี ส่งผลให้เกิดสงครามระหว่างญี่ปุ่นและรัสเซียใน ค.ศ. 1904 ผลคือญี่ปุ่นชนะสงครามทำให้เกาหลีตกเป็นรัฐในอารักขาของญี่ปุ่น และในปี ค.ศ. 1910 ญี่ปุ่นก็ผนวกเกาหลีเป็นส่วนหนึ่งของดินแดน จากนั้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ญี่ปุ่นก็เริ่มขยายอำนาจ จนยึดครองแมนจูเรียได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1930

ลักษณะจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น

จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นมีลักษณะเด่น คือ การที่ญี่ปุ่นดำเนินการขยายอำนาจแบบจักรวรรดินิยมตะวันตก ไม่ใช่ในลักษณะการเป็นรัฐบรรณาการแบบวิถีตะวันออก การสร้างจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นผลมาจากแรงผลักดันด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ในช่วงแรกของการสร้างจักรวรรดินิยมเน้นความต้องการของชาติมากกว่ากลุ่มธุรกิจ โดยช่วงแรกให้ความสำคัญต่อความมั่นคงทางดินแดนและสถานะของประเทศในเวทีโลก ต่อมาจึงเป็นด้านการปกป้องและขยายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และในปี ค.ศ. 1930 ลัทธิทหารนิยมของญี่ปุ่นจึงขยายอำนาจไปยังประเทศจีน

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการสร้างจักรวรรดิ คือ ญี่ปุ่นขยายอำนาจไปยังดินแดนใกล้เคียง จึงส่งผลให้สะดวกต่อการขยายกำลังทหารเข้าไปยึดครองและควบคุม และดินแดนที่ญี่ปุ่นยึดครองนั้นต่างมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมใกล้เคียงกับญี่ปุ่น เช่น ไต้หวันและเกาหลีต่างมีวัฒนธรรมมาจากจีน และมีสังคมแบบขงจื้อเหมือนกัน จึงทำให้การปกครองของญี่ปุ่นในอาณานิคมสามารถสื่อสารและมีความเข้าใจวัฒนธรรมชาวอาณานิคมมากกว่าชาติตะวันตก

พัฒนาการของลัทธิทหารนิยม

ในช่วง ค.ศ. 1920 เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นมีการพัฒนาทางการเมืองในแนวทางลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย แต่ปัญหาเศรษฐกิจ (ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก The Great Depression ค.ศ. 1929-1931) และการเมืองในช่วงนั้น ทำให้แนวคิดประชาธิปไตยไม่ได้รับความนิยม อีกทั้งเกิดปัญหาในบรรดาพรรคการเมืองไม่ว่าจะเป็น นักการเมืองแตกแยก มีการแข่งขันกันระหว่างพรรคซึ่งผิดจากประเพณีนิยมของชาว

ญี่ปุ่นที่ยึดถือความสามัคคีและการรวมกลุ่ม การคอร์ปชั่นของบรรดานักการเมือง ทำให้แนวคิดลัทธิทหาร รุ่งเรืองขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึงค.ศ. 1922 อาจเรียกได้ว่าเป็นสมัยจักรวรรดินิยมระยะที่ 2 ของญี่ปุ่น เนื่องจากญี่ปุ่นตัดสินใจเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรและถือโอกาสหาผลประโยชน์ในขณะที่มหาอำนาจยุโรปกำลังทำสงคราม ด้วยการเข้ายึดครองผลประโยชน์ของเยอรมนีในซานตง และพยายามเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับจีน เช่น การให้เงินยืมเงินญี่ปุ่นเพื่อจะได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจของจีน

การกระทำของญี่ปุ่นทำให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจ เพราะสหรัฐอเมริกาต้องการรักษานโยบายเปิดประตูจีน (The Open Door Policy) เพื่อผลประโยชน์ทางการค้าและการลงทุนของสหรัฐอเมริกาในจีน ประกอบกับ ณ ขณะนั้น สหรัฐอเมริกาใช้นโยบายกีดกันทางเชื้อชาติ เนื่องจากมีชาวญี่ปุ่นอพยพไปอยู่สหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก ทำให้ชาวญี่ปุ่นไม่พอใจ นอกจากนี้ประชาชนและฝ่ายทหารต่างไม่พอใจต่อนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลพลเรือน โดยเห็นว่าเป็นนโยบายที่อ่อนแอจนเกินไป เนื่องจากญี่ปุ่นได้ทำนโยบายหลายฉบับกับชาติตะวันตก ซึ่งกลุ่มชาตินิยมมองว่าจะทำให้ญี่ปุ่นมีอำนาจทางการเมืองน้อยกว่า ในปี ค.ศ. 1924 สหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายห้ามชาวญี่ปุ่นอพยพไปสหรัฐอเมริกา ทำให้ชาวญี่ปุ่นถือว่าได้รับการดูถูกและถูกกีดกันทางเชื้อชาติ กลุ่มชาตินิยมและพวกทหารนิยมต่างแสดงความรู้สึกเกลียดชังสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ประชาชนเริ่มเบื่อหน่ายกับรัฐบาลและพรรคการเมืองที่มีข่าวเรื่องการทุจริต รัฐบาลนายฮามางุชิ โอซาชิได้ทำข้อตกลงกับอังกฤษที่จะลดกองกำลังทหารเรือรบลง จากข้อตกลงนี้ทำให้ฝ่ายทหารไม่พอใจรัฐบาลมากยิ่งขึ้นไปอีก

ในด้านการเมืองนั้น ยุคประชาธิปไตยสมัยโทโซในทศวรรษ 1920 ทำให้ญี่ปุ่นได้เรียนรู้ประสบการณ์การปกครองในระบบประชาธิปไตยพลเรือน พรรคการเมืองกลายเป็นสถาบันสำคัญ นักการเมืองมีบทบาทในการบริหารและกำหนดนโยบายของประเทศ แนวคิดเสรีนิยม สังคมนิยม คอมมิวนิสต์แพร่หลายในสังคมญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 1921 นายกรัฐมนตรีฮาร่า เคอิ ที่มีนโยบายผ่อนปรนและปฏิรูปการปกครองในเกาหลีถูกลอบสังหารโดยคนงาน รัฐบาลจึงเริ่มรณรงค์แนวคิดชาตินิยมอีกครั้ง เพื่อสร้าง “ความจงรักภักดีต่อรัฐ” นอกจากนี้ ในช่วงปลายทศวรรษ 1920 รัฐบาลเผชิญกับปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น ประชาชนต่างไม่พอใจกับการแก้ปัญหาของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลประกาศใช้นโยบายตัดทอนรายจ่ายของประเทศเพื่อทำงบเข้าสู่สมดุลลดเงินเดือนข้าราชการ ตลาดส่งออกเสียหายอย่างหนัก ในขณะที่กลุ่มไซบัตสึเข้ามามีบทบาทและคุมอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นส่วนใหญ่ ทำให้กลุ่มทหารและประชาชนหันมาสนับสนุนลัทธิชาตินิยมหัวรุนแรงมากขึ้นในช่วง ค.ศ. 1930 ส่งผลให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองและกำหนดนโยบายของประเทศมากขึ้น จนกลายเป็นลัทธิทหารนิยมที่รุนแรง

ในปี ค.ศ. 1927 นายกรัฐมนตรีทานากะได้ถวายความเห็นเกี่ยวกับนโยบายของญี่ปุ่นในแมนจูเรียต่อจักรพรรดิอิโรฮิโตะ เรียกกันว่า The Tanaka memorial บันทึกร่างนี้กำหนดขั้นตอนรายละเอียดของการขยายจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น เริ่มจากการครอบครองแมนจูเรียเพื่อนำไปสู่การปกครองเงินทั้งหมด ตามด้วยอินโดนีเซีย หมู่เกาะจีนใต้ ชายฝั่งของโซเวียต อินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิกทั้งหมด ในบันทึกนี้ยังระบุถึงผลอภิปรายของฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนอีกด้วย ที่ว่าญี่ปุ่นควรจะวางแผนสำหรับการทำให้ตะวันออกไกลเป็นอาณานิคม (Colonization) และพัฒนาจักรวรรดิใหม่ของญี่ปุ่น เพื่อเพิ่มความยิ่งใหญ่และความมั่งคั่งไปยังคนญี่ปุ่นรุ่นต่อๆไป

นายกรัฐมนตรี โคะโนะเอะ ฟุมิมาโระ (ค.ศ. 1937-1941) ประกาศนโยบายระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก เพื่อจัดระเบียบเอเชียใหม่รวมจีน ญี่ปุ่น แมนจูเรีย เข้าด้วยกันทางเศรษฐกิจ การทหาร วัฒนธรรม โดยตั้งอยู่บนรากฐาน 6 ประการ คือ ความมั่นคงของเอเชียตะวันออก การเป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน การป้องกันร่วมกันต่อต้านคอมมิวนิสต์ การร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ การสร้างวัฒนธรรมใหม่ และสร้างสันติภาพโลก อย่างไรก็ตามการที่ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ก้าวร้าวกับจีน เพื่อขยายอำนาจทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจนั้นส่วนหนึ่งก็เพื่อระบายพลเรือนญี่ปุ่นออกไปตั้งถิ่นฐานยังต่างแดน สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ลัทธิทหารนิยมเข้ามามีบทบาทอย่างมากจนนำไปสู่สงครามกับจีน (ค.ศ.1937) และสงครามโลกครั้งที่สอง

ญี่ปุ่นกับสงครามโลกครั้งที่ 2

ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1939 ซึ่งมีความแตกต่างจากสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยสิ้นเชิง ทั้งในแง่ของพื้นที่สงครามที่ไม่ได้จำกัดพื้นที่เฉพาะในภาคพื้นทวีปยุโรปและวิถีของสงครามที่เป็นแบบสงครามสนามเพาะเท่านั้น หากแต่สงครามได้แผ่ขยายพื้นที่ไปครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ทั่วโลกอุปการกับการถือกำเนิดของเทคโนโลยีทหาร ซึ่งได้นวัตกรรมทางอาวุธที่มีอัตราการทำลายล้างสูงเข้ามาใช้ในปริมาณพลของสงครามอย่างกว้างขวาง สำหรับตัวแสดงในสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกเหนือจากมหาอำนาจตะวันตกจากสงครามโลกครั้งที่ 1 เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือสหภาพโซเวียตแล้วนั้น สงครามโลกครั้งที่ 2 ยังได้มีตัวแสดงจากภาคส่วนอื่นที่นอกเหนือจากกลุ่มประเทศดังกล่าว ก็คือ ญี่ปุ่น ซึ่งกลายเป็นมหาอำนาจใหม่ที่ทรงอิทธิพลต่อระบบการเมืองระหว่างประเทศ นอกเหนือจากกลุ่มประเทศมหาอำนาจเดิมในยุโรป นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังได้กลายมาเป็นตัวแทนของฝ่ายอักษะในทวีปเอเชียและสามารถยึดครองอาณาเขตส่วนใหญ่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ในชั่วระยะเวลาหนึ่ง

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศในทวีปเอเชียยังไม่ได้ผลกระทบจากภาวะสงครามมากนักในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ประเทศในแถบเอเชียได้รับ คือ สภาวะความอ่อนแอของประเทศเจ้าอาณานิคม และหนทางที่ประเทศอาณานิคมจะแข็งข้อต่อประเทศเจ้าอาณานิคมเพื่อนำมาสู่เอกราช สำหรับญี่ปุ่นก่อน

สงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วนั้น ญี่ปุ่นก็ถูกควบคุมโดยประเทศมหาอำนาจ เช่น อเมริกา อังกฤษ จีน และ เนเธอร์แลนด์ หรือที่เรียกกันว่า “วงล้อม A. B. C.D”⁸ ดังเช่นที่ พลเอกฮิเดกิ โทโจ นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้กล่าวไว้ก่อนที่ญี่ปุ่นจะลงนามในสนธิสัญญา “Three Power Pact” หรือ กติกา สัญญาไตรภาคี กับเยอรมันและอิตาลี ในวันที่ 27 กันยายน ค.ศ.1940 ว่า “การร่วมมือกับเยอรมันและอิตาลี จะทำให้ญี่ปุ่นก้าวต่อไป และฝ่าวงล้อม A. B. C. D ไปให้ ได้ ไม่เช่นนั้นแล้ว ญี่ปุ่นจะถูก “sanction” หรือ “blockade” ทางการเมือง การทุตการทหาร และเศรษฐกิจอยู่ชั่ววันรันตร์”โดยปัจจัยสำคัญที่ญี่ปุ่นต้องการ จากการลงนามในสัญญาดังกล่าว คือ การกำจัดอิทธิพลจากต่างชาติรวมถึงพวกจักรวรรดินิยมจากภูมิภาค ตะวันออกให้หมดสิ้น เมื่อจอมพลโตโจ ได้ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นในปี ค.ศ.1941 นโยบาย ภายใต้รัฐบาลทหารของญี่ปุ่นก็ยิ่งเด่นชัดขึ้น เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นตระหนักถึงความจำเป็นในการสถาปนาระบบวง โปญลย์แห่งเอเชียบูรพา โดยเน้นที่การทำลายแนวล้อมของจักรวรรดินิยมโดยการสงคราม ซึ่งมีต้นแบบมาจากการที่เยอรมันตัดสินใจเข้าสร้างสภาวะสงคราม อันเนื่องมาจากการที่ถูกบีบบังคับจากสนธิสัญญาแวร์ซายส์ นั้นเอง

ปัจจัยสำคัญที่สร้างความฮึกเหิมให้แก่ญี่ปุ่น คือ ชัยชนะของญี่ปุ่นต่อรัสเซีย ในสงครามปี ค.ศ. 1904 – 1905 หลังจากนั้นญี่ปุ่นได้ มีนโยบายรุกรานและก้าวร้าว กับ นานาประเทศและประเทศมหาอำนาจเสมอมา จนหลายประเทศได้มองญี่ปุ่นในฐานะภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ โดยเริ่มจากการเข้าบุกยึดเกาหลี ในค.ศ. 1910 การขอแก้สัญญากับสหรัฐอเมริกา อังกฤษและประเทศตะวันตกอื่นๆโดยยึดหลักความเสมอภาค ในปี ค.ศ. 1911 การเข้าบุกยึดแมนจูเรียโดยที่ยังถือสถานะภาพเป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติในปี ค.ศ. 1931 การทำทลายสันนิบาตชาติของญี่ปุ่น ไม่ได้ ทำให้ญี่ปุ่นได้รับการลงโทษแต่ประการใด ยิ่งไปกว่านั้นญี่ปุ่นยังกลับ เพิกเฉยต่อข้อแนะนำในรายงานของสันนิบาตชาติ ด้วยการไม่ยอมถอนกำลังออกจากแมนจูเรีย เหตุการณ์ ดังกล่าวยังเป็นการสะท้อนให้เห็นความอ่อนแอของสันนิบาตชาติที่ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมให้นานาประเทศ สามารถแก้ปัญหาระหว่างประเทศได้อย่างสันติสาเหตุหลักที่นำมาสู่ความอ่อนแอของสันนิบาตชาตินั้นเกิดจากความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของภาคีสมาชิก โดยที่ต่างฝ่ายต่างเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง

นโยบายของญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กับการจัดระบบโลกใหม่ที่ฮิตเลอร์ได้ประกาศไว้ โดยมีนโยบายวง โปญลย์ร่วมกันแห่งเอเชียบูรพาของญี่ปุ่นนั้น หมายถึงความสัมพันธ์ร่วมกัน ในการเมือง เศรษฐกิจและ วัฒนธรรม โดยมีญี่ปุ่นเป็นตัวจักรใหญ่ในการดำเนินการ เป็นผู้นำทางการเมืองและเศรษฐกิจในเอเชีย ซึ่งความ สอดคล้องทั้งด้านโอกาส สถานการณ์และความพร้อมของญี่ปุ่นนี้เอง ทำให้ญี่ปุ่นได้กลายมาเป็นตัวแสดงสำคัญ ในการขับเคลื่อนสงครามโลกครั้งที่สองในเอเชีย แต่ในขณะที่ยวบुकคคคที่สำคัญทางฝั่งญี่ปุ่นก็ไม่เห็นด้วยกับการ

⁸ ศิริพร ดาบเพชร. (2559). ญี่ปุ่น กับ การสร้างจักรวรรดินิยม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เข้าไปทำข้อตกลงกับนาซี นั่นก็คือหัวหน้ากองทัพเรือนาวิกโยธินอิโรโซกุ ยามาโมโตะ เขามองว่าเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงและเสี่ยงมากหากญี่ปุ่นต้องเข้าร่วมสงครามกับสหรัฐอเมริกา

ในช่วงเวลาหลังจากการสิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่ 1 กลุ่มทหารเข้ามามีอำนาจอย่างมากในการกำหนดทิศทางของญี่ปุ่นภายใต้ลัทธิทหารนิยมซึ่งมีรากฐานจากลัทธิบูชิโด ที่สร้างให้ทหารเป็นอิสระจากการเมืองประกอบกับการปลูกฝังอุดมการณ์ให้ประสานกับสถาบันจักรพรรดิ ดังกล่าวที่ว่า “เพื่อให้ทหารมีความเด็ดขาด ผู้ออกคำสั่งควรเป็นคำสั่งจากพระจักรพรรดิเท่านั้น” อันสอดคล้องกับศาสนาชินโตที่ยังกลมกลืน และส่งเสริมให้ทหารรักชาติ จงรักภักดีต่อพระจักรพรรดิเป็นอย่างยิ่งอาจกล่าวได้ว่าลักษณะของลัทธิทหารนิยมได้นำความรักชาติของญี่ปุ่นนำไปสู่ความคลั่งชาติในที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นจากการรบที่ทหารญี่ปุ่นได้รับชัยชนะตลอดมา ยิ่งทำให้กองทัพมีความฮึกเหิมและได้ยกฐานะตนเองขึ้นมาว่าเป็นความชอบธรรมที่จะเป็นผู้ปกครองเหนือสถาบันอื่นๆ ส่งผลให้แม้แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมก็เป็นที่ไปเพื่อการทหารมากกว่าการผลิตเพื่อการอุปโภคบริโภค

ในปี ค.ศ.1941 ญี่ปุ่นตัดสินใจบุกเวียดนามที่เป็นรัฐอาณานิคมของฝรั่งเศสในสมัยนั้น ประธานาธิบดีแฟรงกลิน ดี โรสเวลต์พยายามหลีกเลี่ยงที่จะเปิดสงครามกับญี่ปุ่น แต่เขาได้โจมตีกลับด้วยนโยบายที่รุนแรงกว่า นั่นก็คือ ออกนโยบายระงับสินค้าส่งออกของอเมริกาไปยังญี่ปุ่น แฟรงกลิน ดี โรสเวลต์รู้ดีว่า 80% ของน้ำมันในญี่ปุ่นมาจากสหรัฐอเมริกา สำหรับชาวญี่ปุ่นแล้วข้อกำหนดนี้เป็นเรื่องที่ร้ายแรงมากเนื่องจากในขณะนั้นญี่ปุ่นต้องใช้ทรัพยากรที่จะขยายอำนาจจักรวรรดินิยมออกไป ญี่ปุ่นหันไปหาแหล่งน้ำมันใหม่ที่ใกล้เคียง นั่นก็คือ อินโดนีเซียที่อยู่ภายใต้การปกครองของดัตช์

วันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 ยามาโมโตะตัดสินใจโจมตีกองเรือเทียบท่าในเพิร์ล ฮาร์เบอร์เพื่อตัดเส้นทางและเป็นการขู่สหรัฐอเมริกาไปด้วย ญี่ปุ่นทราบดีว่าการทิ้งตอร์ปิโดลงเพิร์ล ฮาร์เบอร์เป็นเรื่องที่แทบจะเป็นไปไม่ได้เนื่องจากน้ำที่ตื้นจนเกินไป อย่างไรก็ตาม หนึ่งในสัปดาห์ก่อนปฏิบัติการเพิร์ล ฮาร์เบอร์ ญี่ปุ่นได้พัฒนาเทคโนโลยีจนสามารถผลิตตอร์ปิโดสำหรับน้ำตื้นได้อย่างสำเร็จ ถือเป็นจุดเปลี่ยนด้านเทคโนโลยีที่ชาติตะวันตกจะต้องเกรงกลัวในเวลาต่อมา หลังจากนั้นสหรัฐอเมริกาก็ประกาศสงครามกับญี่ปุ่นและเยอรมนีทันที แต่สหรัฐอเมริกาก็กลับไม่รู้ว่าแท้จริงแล้วญี่ปุ่นวางแผนล่วงหน้ามาสิบกว่าปีแล้วโดยญี่ปุ่นเริ่มส่งทหารญี่ปุ่นปลอมตัวเป็นผู้อพยพ จัดทำแผนอย่างเป็นระบบ และทำงานสายลับให้กับทางการ ฮิเดกิ โทโจ นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นเป็นผู้วางแผนอย่างเป็นระบบ เนื่องจากตัวเขาสืบเชื้อสายมาจากตระกูลซามูไร และยังได้รับเลือกจากองค์จักรพรรดิให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แนวคิดของเขาเอนเอียงไปทางคลั่งสงคราม และพร้อมจะใช้กำลังอำนาจให้ถึงขีดสุด การขึ้นมามีบทบาทของโทโจอาจกล่าวได้ว่าทำให้ภาพลักษณ์ขององค์จักรพรรดิเปลี่ยนไปเป็นสายเหยี่ยว เนื่องจากในตอนแรกองค์จักรพรรดิไม่ประสงค์ที่จะขยายสงครามกับจีน แต่หลังจากโทโจเป็น

นายกรัฐมนตรีได้เพียงสองสัปดาห์ จักรพรรดิอิโรฮิโตะก็ลงความเห็นว่ “เราควรสานต่อภารกิจยึดครองเอเชียให้เสร็จสมบูรณ์ อาจกล่าวได้ว่าทุกการบุกโจมตีต้องค้จักรพรรดิทรงทราบและรับรู้เป็นอย่างดี”

ญี่ปุ่นกับยุทธการมิดเวย์

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1942 ญี่ปุ่นได้พิชิตทุกพื้นที่ซึ่งพวกเขาเหยียบย่างไปถึงตั้งแต่เปิดฉากด้วยปฏิบัติการมรณะถล่มกองเรือภาคพื้นแปซิฟิกที่เพิร์ล ฮาร์เบอร์ กองทัพแห่งองค์จักรพรรดิอิโรฮิโตะก็บดขยี้ฝ่ายสัมพันธมิตร ทั้ง พิชิตฮ่องกง มลายา สิงคโปร์ อินโดจีน และพม่า

ในขณะที่สหรัฐอเมริกากำลังสูญเสียความเชื่อมั่น ประธานาธิบดีแฟรงกลิน ดี โรสเวลต์ได้เรียกประชุมแม่ทัพทั้งหลายและวางแผนตอบโต้กับญี่ปุ่นเสียบ้าง หลังจากนั้นจึงเกิดปฏิบัติการของดูลิตเติล ซึ่งก็คือการโจมตีทางอากาศ วัตถุประสงค์ของโครงการนี้ คือ การระเบิดและเผาทำลายศูนย์กลางอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่เมืองใหญ่อย่างโตเกียว โยโกฮามา โอซาก้า และนาโงยา ผลคือญี่ปุ่นได้รับความเสียหายจากปฏิบัติการนี้เพียงเล็กน้อย แต่ในทางจิตวิทยาความเสียหายกลับมีค่ามหาศาล ยิ่งไปกว่านั้นระบบป้องกันของญี่ปุ่นไม่สามารถจัดการเครื่องบินข้าศึกได้แม้แต่ลำเดียว ทั้งๆ ที่โจมตีตอนกลางวัน

ปฏิบัติการดูลิตเติลทำให้ชาวญี่ปุ่นเกรี้ยวกราด พลเรือเอก อิโรฮะซะกุ ยามาโมโตะ ได้รับคำสั่งให้คัดเลือกเป้าหมายที่เหมาะสมเพื่อภารกิจแก้แค้น เขาจึงเลือก “มิดเวย์” เกาะที่เกิดจากแนวปะการังในมหาสมุทรแปซิฟิก มิดเวย์คือฐานทัพอากาศของกองทัพเรือสหรัฐอเมริกา มีทั้งโรงเก็บเครื่องบิน ท่าเรือเทียบ ค้างน้ำมันเชื้อเพลิงสำรอง และยังมีพลเรือนหลายร้อยคน

ยุทธนาวีมิดเวย์เปิดฉากขึ้นในเช้าวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ.1942 วัตถุประสงค์หลักของยามาโมโตะคือใช้แผนการโจมตีมิดเวย์เป็นเครื่องล่อให้กองเรืออเมริกาเดินทางสู่พื้นที่ปิดแล้วโจมตีให้จมสู่ก้นทะเลแปซิฟิก แต่เนื่องจากปฏิบัติการใหญ่เช่นนี้ย่อมมีการวางแผนกันเป็นอย่างดี และเนื่องจากในขณะนั้นฝ่ายสหรัฐอเมริกาสามารถถอดรหัสสม่วงของญี่ปุ่นได้สำเร็จ ดังนั้นไม่นานสหรัฐอเมริกาก็ล่วงรู้แผนการโจมตีครั้งนี้

รหัสสม่วงของญี่ปุ่น มีชื่อว่า “97 ซิกิ โอบุน อินจิกิ” ญี่ปุ่นภาคภูมิใจกับเครื่องเข้ารหัสของตนเป็นอย่างมาก ความทะนงตัวอันเป็นลักษณะเด่นของญี่ปุ่นในทศวรรษ 1930 ทำให้พวกเขาเชื่อว่าไม่มีชาติไหนในบรรดาประเทศมหาอำนาจตะวันตกจะสามารถถอดรหัสได้ ไม่นานนักฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้ถอดรหัสได้สำเร็จ ทำให้พวกเขาล่วงรู้ทั้งเป้าหมายของกองทัพญี่ปุ่น รวมถึงกองทัพเยอรมนีด้วย เนื่องจาก บารอน ฮีโรชิ โอชิมะ นักการทูตญี่ปุ่นในกรุงเบอร์ลิน จัดส่งถ้อยแถลงต่างๆเกี่ยวกับอาวุธและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกาสามารถถอดรหัสเครื่องนี้ได้สำเร็จตั้งแต่ ค.ศ. 1940 ตั้งแต่สหรัฐยังคงวางตัวเป็นกลางอยู่ ทำให้หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองเกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการ

⁹ Gavin Mortimer. (2559). แพ้ล้มสงครามโลกครั้งที่ 2. แปลโดย ไพรัตน์ พงศ์พาณิชย์. กรุงเทพฯ : มติชน.

สหรัฐอเมริกาว่า แท้จริงแล้วญี่ปุ่นรับรู้ถึงปฏิบัติการโจมตีที่เพิร์ล ฮาร์เบอร์ แต่เลือกที่จะปกปิดข้อมูลดังกล่าวไว้ เพื่อที่จะเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สองกับบรรดานานาชาติอย่างสมบูรณ์

นายพลนิมิทซ์วิเคราะห์แล้วว่า การป้องกันที่ดีที่สุดคือการโจมตีใส่เรือบรรทุกญี่ปุ่นทันทีที่ตรวจพบ เนื่องจาก ณ ขณะนั้น ระบบเรดาร์ของมิตเวียยังบกพร่อง และล้ำสมัยกว่าทางฝั่งญี่ปุ่น ประกอบกับเครื่องบินรบที่น้อยและด้อยคุณภาพกว่า การโจมตีระลอกแรกโดยสหรัฐอเมริกาสร้างความเสียหายให้กับญี่ปุ่นน้อยมาก เนื่องจาก ตอร์ปิโดของสหรัฐอเมริกามีคุณภาพที่วิสัยการยิงที่ต่ำกว่า ชัยชนะในยกแรกของยุทธการมิตเวีย เป็นของญี่ปุ่น ทั้ง ๆ ที่สหรัฐอเมริการับรู้ถึงแผนการล่วงหน้าและเตรียมการมาอย่างดี อย่างไรก็ตามก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ญี่ปุ่นมีเครื่องบินรบที่แข็งแกร่งกว่านั่นก็คือ ผุ่บินซีโร และทหารญี่ปุ่นทุกคนสามารถเสียชีวิตได้ทุกคน เนื่องจาก แนวคิดทำเพื่อชาติและจักรพรรดิได้ถูกปลูกฝังมาอย่างช้านาน

อย่างไรก็ตามกลับมีเรื่องเหนือความคาดหมายรอคอยนาโกโมะอยู่นั่นก็คือ ทั้งนาโกโมะและยามาโมโตะ ไม่ทราบว่กองเรือภาคพื้นแปซิฟิกกำลังเคลื่อนตัวเข้ามา จนถึงเวลา 08.30 น.นาโกโมะจึงได้รับข่าวแจ้งว่า กองกำลังข้าศึกกำลังเคลื่อนตัวเข้ามาอย่างมหาศาล ชาวที่นาโกโมะได้รับทำให้เขาแล้งเล เครื่องบินของเขาติดตั้งอาวุธใหม่พร้อมสำหรับการโจมตีภาคพื้นดิน แต่เขาควรสั่งการใหม่ให้ติดตั้งอาวุธอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อเตรียมพร้อมใหม่ แต่การตัดสินใจของเขาที่ช้าและแล้งเลจนสายไปแล้ว ทำให้กองทัพเรือทั้ง 4 อากาจิ นาโกโมะ คางะ โซริวต่างจมลงสู่ก้นทะเล ทำให้ฝ่ายญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแพ้อย่างยับเยินเป็นครั้งแรกตั้งแต่การปฏิรูปเมจิ ทั้งนี้ สามารถกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธการมิตเวียมีดังนี้

ปัจจัยทางการเมืองภายใน

การพัฒนาประชาธิปไตยในญี่ปุ่นได้เริ่มขึ้นในสมัยเมจิตอนต้น (ค.ศ. 1868-1899) ซึ่งจัดว่าเป็นช่วงแรกของการพัฒนาการเมือง กล่าวคือ รัฐบาลเมจิได้ประกาศยกเลิกการปกครองแบบหัวเมือง และจัดตั้งจังหวัดขึ้นแทนในปี ค.ศ. 1871 ซึ่งเรียกกันว่า “ไฮฮังจิเคน” การปกครองระบบใหม่นี้ยังส่งผลให้ระบบศักดินาของญี่ปุ่นที่ถูกฝังลึกมาอย่างยาวนานสิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1875 และต่อมารัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติเพื่อการสถาปนาการเมืองในระบอบรัฐสภาขึ้น อันเป็นผลทำให้มีการประกาศรัฐธรรมนูญขึ้นในปีค.ศ. 1889 และเปิดรัฐสภาขึ้นใน ค.ศ. 1890 มา ส่งผลให้ญี่ปุ่นเข้าสู่ระบอบการปกครองแบบรัฐสภาเต็มตัว

ในช่วงแรกของการพัฒนาประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ และมีการเปิดรัฐสภาขึ้นมา แต่ในทางปฏิบัติรัฐบาลต้องประสบปัญหาทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นกระแสต่อต้านจากพรรคฝ่ายค้าน จนทำให้รัฐบาลของฮัมบัทซุต้องยุบสภา การโกงคะแนนเลือกตั้ง ส่งผลให้หลายต่อหลายครั้งรัฐบาลต้องยืมอำนาจขององค์จักรพรรดิมาใช้ในการร่างกฎหมาย แต่หลังเข้าสู่ช่วงสองของการพัฒนาประชาธิปไตย รัฐบาลเริ่มปรองดองกับฝ่ายค้าน จัดตั้งรัฐบาลร่วมกันขึ้นมา โดยเฉพาะหลังปี ค.ศ.1905 รัฐบาลภายใต้การนำของฮา

ว่า เคอี่ ได้ประกาศนโยบายร่วมมือร่วมใจ โจอิ โทโก ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองของญี่ปุ่นเปลี่ยนไป ความเป็นเอกลักษณ์ของฮารา เคอี่ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็วของการเมืองระบบพรรค อีกทั้งความเป็นผู้นำทางการเมืองของเขานั้นมีสูงมาก ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ แต่อุดมสมบูรณ์ทางด้านบุคลากร ซึ่งจะไม่จำกัดแต่เฉพาะแต่ด้านการเมือง แต่ยังรวมไปถึงด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี วัฒนธรรม ความอุดมสมบูรณ์ทั้งหมดนี้เองที่ส่งผลให้ญี่ปุ่นพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็ว

สภาพการเมืองภายในของญี่ปุ่นก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

โครงสร้างทางการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญ

โครงสร้างทางการเมืองที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน สภาผู้แทนราษฎรอันเป็นสถาบันเดียวกับที่พรรคการเมืองจะใช้อำนาจผ่านได้ ถูกจำกัดอำนาจตามบัญญัติรัฐธรรมนูญ นอกเหนือจากนี้สภาขุนนางซึ่งสมาชิกไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงแต่กลับมีอำนาจเท่าเทียมกับสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นอำนาจในการบริหารที่แท้จริงจึงเป็นของรัฐบาลขององค์จักรพรรดิ หรือที่เรียกว่า “เกนโร” ถึงแม้ว่าบรรดาพรรคการเมืองจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชน แต่จะหมดความหมายทันทีถ้าเกนโรไม่ให้การสนับสนุน

สถานการณ์ภายในหลังสงครามรัสเซีย - ญี่ปุ่น ค.ศ. 1905

สถานการณ์ดังกล่าวบีบบังคับเหตุการณ์ทางการเมือง ทำให้บรรดาพรรคการเมืองต้องปรับปรุงและแก้ไข พร้อมกับเตรียมตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร และอิทธิพลทางด้านความคิดด้านการเมืองนิยมที่กำลังแพร่หลายในหมู่ประชาชน

จุดบกพร่องของรัฐธรรมนูญเมจิ

โดยแท้จริงแล้ว รัฐธรรมนูญเมจิถูกสร้างขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์ของนักการเมืองกลุ่มซัทโจที่ต้องการกดดันอำนาจทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติ รัฐธรรมนูญเมจิไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ร่างได้เลย ตัวบัญญัติของรัฐธรรมนูญแทบจะไม่มีการกล่าวถึงประชาชนเลย อีกทั้งในการร่างรัฐธรรมนูญมีการคำนวณที่ผิดพลาดขึ้น กล่าวคือสภาผู้แทนราษฎรในทางปฏิบัติไม่ได้เป็นศูนย์รวมของผู้ที่สนับสนุนรัฐบาล อาจจะถูกกล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญเมจิถูกสร้างขึ้นเพื่อประเทศมหาอำนาจตะวันตกยอมรับว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เจริญแล้ว เพื่อป้องกันไม่ให้ญี่ปุ่นตกเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตก และเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพที่ญี่ปุ่นสูญเสียไปกลับคืนมาเท่านั้น

สภาพการเมืองภายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 – ยุทธนาวีมิดเวย์

ความวุ่นวายทางการเมืองในระบบพรรค ซึ่งยังผลให้มีการเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีอย่างต่อเนื่องมาเป็น เวลาหลายสิบปีทำให้อำนาจของทหารซึ่งถือเป็นเสาหลักของประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และตำแหน่งผู้

บัญชาการสูงสุดซึ่งเป็นตำแหน่งที่ขึ้นตรงต่อองค์จักรพรรดิมีอิสระจากระบบการเมืองและฝ่ายบริหารอย่างชัดเจน และการพัฒนาของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเมจิ นับว่าประสบความสำเร็จในด้านสถาปนาระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม และการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม การที่รัฐมุ่งเน้นพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการทหารอย่างเดียว โดยละเลยด้านสังคมและการเมืองไปนั้น เปิดโอกาสแก่รับคำเนิบบทบาทปราบปรามและกดขี่กลุ่มพลเรือนที่มีความคิดที่แตกต่างกันออกไป จนรัฐค่อยๆกลายเป็นรับเผด็จการ ผลพวงความเจริญทางด้านเศรษฐกิจมิได้ทำให้ประชาชนมีความสุข แต่กลับกลายเป็นเครื่องเสริมความแข็งแกร่งของระบอบเผด็จการทหาร และในขณะนั้น ญี่ปุ่นมุ่งเน้นขยายอาณาเขตและรุกรานเพื่อนบ้านจนมากเกินไป จนพาประเทศเข้าสู่สงครามโลก

การขยายอำนาจของลัทธิทหารนิยม

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ญี่ปุ่นกลายเป็นชาติมหาอำนาจแนวหน้าของโลกในด้านการทหารและเศรษฐกิจ โดยญี่ปุ่นหลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรมของเอเชียที่มีเทคโนโลยีและเครื่องจักรที่ทันสมัย ส่วนในด้านการทหาร ญี่ปุ่นมีความแข็งแกร่งทางการทหารโดยมีกองทัพเรือใหญ่เป็นอันดับสามของโลก รองจากสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ภายใต้สถานะดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายทางการทหารไปสู่ต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

สภาพการเมืองของญี่ปุ่น ณ ขณะนั้นถือว่าแย่แยะเนื่องจากประชาชนเบื่อหน่ายกับบรรดานักการเมืองและปัญหาเศรษฐกิจที่กำลังแย่จากสหรัฐอเมริกา อีกทั้งการที่รัฐบาลแสดงความอ่อนแอกับชาติตะวันตกด้วยการยอมถอนกองทัพเรือออกรัฐบาลนายฮามามุชิ โอซาชิได้ทำข้อตกลงกับอังกฤษที่จะลดกองกำลังทหารเรือรบลง จากข้อตกลงนี้ทำให้ฝ่ายทหารไม่พอใจรัฐบาลมากยิ่งขึ้นไปอีก ในช่วงปลายทศวรรษ 1920 รัฐบาลเผชิญกับปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น ประชาชนต่างไม่พอใจกับการแก้ปัญหาของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลประกาศใช้นโยบายตัดทอนรายจ่ายของประเทศเพื่อทำงบเข้าสู่สมดุล ลดเงินเดือนข้าราชการ ตลาดส่งออกเสียหายอย่างหนัก ในขณะที่กลุ่มไซบัตสึเข้ามามีบทบาทและคุมอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นส่วนใหญ่ ทำให้กลุ่มทหารและประชาชนหันมาสนับสนุนลัทธิชาตินิยมหัวรุนแรงมากขึ้นในช่วง ค.ศ. 1930 ส่งผลให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองและกำหนดนโยบายของประเทศมากขึ้น จนกลายเป็นลัทธิทหารนิยมที่รุนแรง

ในปี ค.ศ. 1941 ฮิเดกิ โทโจ ได้รับเลือกจากจักรพรรดิให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ แทนนายฟูมิมาโร โคโนเอะ เนื่องจาก โคโนเอะ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางการทูตระหว่างชาติตะวันตกได้ ทำให้โทโจกลายเป็นผู้ทรงอิทธิพลสูงสุดหมายเลขสองของญี่ปุ่น โทโจได้เขียนบทความหนึ่งในหนังสือ ฮิโจจิ โคะคุมิน เซ็นชู โดยมีเนื้อหาเสนอและเรียกร้องให้กระทรวงทหารเปลี่ยนแปลงญี่ปุ่นให้กลายเป็นประเทศเผด็จการทหาร และมีแนวความคิดลัทธิฟาสซิสต์แพร่ในหนังสือ นอกจากนี้โทโจยังได้มีแนวคิดที่ชื่นชมแสนยานุภาพของ

จักรวรรดิญี่ปุ่นที่มีชัยชนะเหนือรัสเซีย เนื่องจากญี่ปุ่นนับถือลัทธิบูชิโดซึ่งมอบเกียรติยศและศักดิ์ศรีที่เหนือกว่าของญี่ปุ่นในขณะที่ญี่ปุ่นไม่กลัวความตายเหมือนชาวรัสเซียที่ซี้ซาลาดและต้องการมีชีวิตอยู่ โทโจเห็นว่าญี่ปุ่นยังคงต้องทำสงครามอีกต่อไปที่ ซึ่งจะต้องระดมกำลังพลทั้งประเทศเพื่อทำสงคราม

โทโจได้สนับสนุนว่าญี่ปุ่นจะต้องยืนสูง ด้วยวิธีการขยายอำนาจอิทธิพลของจักรวรรดิญี่ปุ่นไปทั่วโลก ความคิดของเขายังทะเยอทะยานไปถึงการที่จักรวรรดิญี่ปุ่นต้องส่งทหารเข้าไปขับไล่เหล่าประเทศอาณานิคมของยุโรปตะวันตกออกไปและปลดปล่อยประเทศอาณานิคมในเอเชียให้เป็นอิสระ โดยแทรกความเป็นจักรวรรดิอาณานิคมญี่ปุ่นในเอเชียเข้าแทนที่ชาติตะวันตก มีการริเริ่มความคิดการก่อตั้งวงไพลุ่ยร่วมแห่งมหาเอเชียบูรพาโดยให้ชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้นำชาวเอเชียปกครองชาวเอเชียด้วยกัน

ในช่วงยุทธนาวีมิดเวย์นั้น สภาพบ้านเมืองของญี่ปุ่นอยู่ภายใต้อำนาจของทหาร โทโจได้เปิดฉากสงครามโลกกับสหรัฐอเมริกาด้วยการบุกโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ พร้อม ๆ บุกเข้าสู่อินโดจีน สยาม มลายู ฟิลิปปินส์ ในแง่ทางการปกครอง ถึงแม้โทโจจะเป็นผู้บัญชาการด้านทหารและด้านการเมือง แต่จริงๆ อำนาจที่แท้จริงอยู่ที่จักรพรรดิ พระองค์ทรงรับรู้ทุกการเคลื่อนไหวของกองทัพ ไม่ว่าจะเป็นการขยายดินแดนไปยังจีน แมนจูเรีย หรือแม้กระทั่งแผนการโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ อำนาจทางการเมืองตกอยู่ภายใต้รัฐบาลทหาร บรรดาพรรคการเมืองถูกทหารยึดอำนาจและลิดรอนสิทธิ์

ถึงแม้จักรพรรดิฮิโรฮิโตะจะไม่ค่อยออกจากวังมากนัก และใช้ชีวิตสุดหรูในวัง แม้จะยามในที่บ้านเมืองเกิดสงครามก็ไม่ได้ทำให้ราษฎรรู้สึกขุ่นเคืองใจแม้แต่เล็กน้อย มีหน้าซำยังเทิดทูนพระองค์ในฐานะ “พลังจักรวาลของชีวิต” ประชาชนญี่ปุ่นรู้ดีว่าตนเองเป็น ชิโด มินโอะเกะ (ชนเผ่าที่ได้รับเลือกจากสวรรค์) ราษฎรน้อยคนนักที่จะได้ยินเสียงของพระองค์ คนญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยไม่รู้ว่าหน้าตาของพระองค์เป็นเช่นไร แต่ทหารของพระองค์ยอมสั้ตายถวายชีวิตเพื่อพระองค์จะได้ยอมรับต่อสาธารณชนว่าให้คณะผู้นำทหารดำเนินการสงคราม พระองค์มีบทบาทอย่างมากในช่วงสงครามโลก เช่น ในปี ค.ศ. 1937 เมื่อกองทัพญี่ปุ่นบุกนานกิง และโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ พระองค์ก็ไม่ได้คัดค้านแม้แต่เล็กน้อยหรือขัดขวางนายพลโทโจมิให้ดำเนินการต่อ

จักรพรรดิองค์ที่ 124 ของญี่ปุ่นทรงยกระดับด้านการทหารขึ้นไปอีกด้วยการรณรงค์ด้วยการให้ราษฎรติดอาวุธทุกคน ฝึกการทหารเป็นภาคบังคับ องค์จักรพรรดิฮิโรฮิโตะมีส่วนร่วมในโครงการคิดค้นพัฒนา “อาวุธประกันชัยชนะ” ซึ่งเป็นรูปแบบของการรบนอกแบบที่จะทำให้สหรัฐอเมริกาไม่สามารถต่อต้านได้ ต่อมาพระองค์อนุมัติให้ปล่อยอาวุธนั้น ข้ามมหาสมุทรแปซิฟิกไปยังสหรัฐอเมริกาเพื่อทำลายล้างและเข่นฆ่าประชาชนอเมริกัน

จะกล่าวได้ว่า องค์จักรพรรดิฮิโรฮิโตะเข้ามามีบทบาทในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และการที่ทหารเข้ามามีอำนาจเกินกว่าที่ควรไม่ว่าจะด้านการทูต เศรษฐกิจ และการเมืองนั้น ส่งผลให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธนาวี

มิตเวจันถึงพ่ายแพ้อย่างสมบูรณ์ในช่วงสุดท้ายสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจาก การตัดสินใจที่ผิดพลาดของทั้งคู่ และบทบาทของประชาธิปไตยในญี่ปุ่นถูกลดบทบาทลงไปอย่างเห็นได้ชัด แนวคิดทหารนิยมเข้ามามีส่วนทำให้ ประชาชนมองว่าเป็นข้อดีและจะช่วยพวกเขาให้หลุดพ้นจากภาวะเศรษฐกิจที่อดอยาก ณ ตอนนั้นได้ ประกอบ กับแนวคิดชาตินิยมที่เชื่อว่าชาติตนนั้นเป็นเผ่าที่ได้รับเลือดจากเทพเจ้า แนวคิดดังกล่าวยิ่งตอกย้ำการเอาชนะ ไม่สิ้นสุดของญี่ปุ่น

ปัจจัยภายในด้านเศรษฐกิจ

สถานการณ์ในการรบช่วงแรกของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นถือได้ว่าเป็นภาวะที่ได้เปรียบความ สูญเสียนั้นมีอยู่น้อยตลอดจนทรัพยากรที่สนับสนุนอุตสาหกรรมทหารและเศรษฐกิจสงครามนั้นยังสามารถซ่อม บำรุงและทดแทนได้ดีอยู่ แต่หากการสงครามยังคงดำเนินต่อไปแล้วกลับเป็นฝ่ายญี่ปุ่นเองที่เริ่มมีความสูญเสีย มากยิ่งขึ้น การระดมทรัพยากรภายในประเทศของญี่ปุ่นนั้นก็ยังไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงประเทศได้ ประกอบกับ ทรัพยากรที่สำคัญหลายอย่างของญี่ปุ่นต้องพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นหากดินแดนที่ญี่ปุ่น เข้าไปยึดครองนั้นญี่ปุ่นไม่สามารถที่จะระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนต่อเศรษฐกิจสงครามได้ อย่างตามที่ รัฐบาลและกลุ่มไซบัตสูกาดหวังเอาไว้ได้ก็จะส่งผลอันใหญ่หลวงต่อการดำเนินการสงคราม

ในขณะที่คู่สงครามอย่างสหรัฐอเมริกา นั้นมีฐานและแหล่งทรัพยากรที่แน่นอนและมั่นคง อาทิ อาหาร ัญญาหาร เหล็ก แร่ธาตุต่างๆ และน้ำมันที่มีอยู่ในสหรัฐอเมริกาเอง ส่วนทรัพยากรเขตร้อน อย่างเช่นยางพารา นั้นมีอย่างอุดมสมบูรณ์ในอเมริกาใต้อันเป็นเขตที่ปลอดภัยของสงคราม ในขณะที่ ตะวันออกกลางถึงแม้ จะมีการรบอยู่แต่การขนส่งทรัพยากรน้ำมันมาหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจสงครามของสหรัฐอเมริกา และพันธมิตรนั้น ยังคงทำได้อย่างต่อเนื่อง

ความสำเร็จใน 6 เดือนแรกของการสงครามแปซิฟิก จนสามารถยึดครอง ปีนัง ฮองกง ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ปัตตาเวีย พม่าและมันทะเลย์ ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมองทางยุทธศาสตร์หลักของญี่ปุ่น ใน การที่ดึงเอาสหรัฐฯและพันธมิตรเข้ารบในสมรภูมิแปซิฟิกในลักษณะที่เรียกได้ว่าญี่ปุ่นประหยัดทรัพยากรได้ เป็นอย่างมาก แต่ในทางตรงกันข้ามกองทัพสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรจะต้องมารบในระยะไกล ซึ่งก็ย่อมที่จะ สะท้อนว่าสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรนั้นมีความพร้อม มีทรัพยากรที่จะสนับสนุนการรบในระยะไกลได้อย่างไม่ จำกัตนเอง จากสภาวะดังกล่าวหากสงครามได้ หากสงครามเนินมาถึงจุดที่ปะทะกันอย่างรุนแรงจนเกิดความ เสียหายแก่ทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างมาก ก็สามารถคาดการณ์ได้ว่า ฝ่ายที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากร และ เศรษฐกิจสงครามมากกว่าก็จะเป็นฝ่ายได้เปรียบ

และในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1942 ญี่ปุ่นก็เริ่มพ่ายแพ้ในสมรภูมิแปซิฟิกเป็นครั้งแรกสร้างความเสียหายให้แก่ญี่ปุ่นเป็นอย่างมากอาทิเช่น เรือบรรทุกเครื่องบิน 4 ลำ เรือลาดตระเวนหนัก 2 ลำ และสูญเสียเครื่องบิน 4 ลำ เรือลาดตระเวนหนัก 2 ลำ และสูญเสียเครื่องบินแนวหน้าไปถึง 1,000 เครื่อง พร้อมกับนักบินเกือบทั้งหมด ยุทธนาวีที่มิดเวย์นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในทั้งทางจิตวิทยาและทางระดมทรัพยากรในการสนับสนุนเศรษฐกิจสงคราม กล่าวคือ ในทางจิตวิทยานั้นเป็นการป้องปรามที่คาดได้ว่าสหรัฐอเมริกา นั้นมีกำลังพอที่จะสามารถบุกญี่ปุ่นได้ และทำให้ ความขัดแย้งระหว่างกองทัพเรือและกองทัพบกของญี่ปุ่นนั้นขยายตัวมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่กองทัพเรือถูกบังคับให้ขยายกำลังออกไปอย่างกว้างขวาง แทนที่จะได้รับการพักเพื่อที่จะเสริมกำลังรบในส่วนของทางระดมทรัพยากร นั่นถือว่าความสูญเสียของญี่ปุ่นในสมรภูมิ มิดเวย์ถือเป็นจุดเริ่มของความพ่ายแพ้ในการระดมทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดมาขับเคลื่อนให้ กับเศรษฐกิจสงครามของญี่ปุ่น

ปัจจัยด้านยุทธวิธีการรบ

สงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มต้นเป็นทางการในวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1939 เมื่อเยอรมนีรุกรานโปแลนด์ แต่การรุกรานเกิดขึ้นก่อนหน้านี้อีกสองปีเมื่อญี่ปุ่นขยายอิทธิพลของตนโดยส่งกองกำลังไปยึดครองพื้นที่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของจีน เฉกเช่นที่เกาะฟอร์โมซา ที่ญี่ปุ่นผนวกเป็นอาณานิคมในปี ค.ศ. 1895 และอาณานิคมเกาหลีในปี ค.ศ. 1910 ณ ขณะนั้น ญี่ปุ่นเป็นชาติมหาอำนาจเทียบเท่าชาติตะวันตก

แต่ผู้นำทหารญี่ปุ่นไม่ได้หยุดเพียงแค่นั้น แท้จริงแล้วเขาหยุดไม่ได้ ในฐานะรัฐเกาะ ญี่ปุ่นขาดแคลนพื้นที่กสิกรรม ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติมากพอ เช่น ยางพาราและน้ำมัน ที่เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนกองทัพ ทั้งน้ำมันดิบ เหล็กกล้า และแร่เหล็กต่างนำเข้ามาจากสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ยางพาราได้จากมะละยาของอังกฤษ สินค้าทั้งหมดยังคงล้นไหลเข้ามาในญี่ปุ่นแม้จะรุกรานจีนแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตามหลังจากที่ประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี โรสเวลต์ออกนโยบายยกเลิกการส่งออกน้ำมันให้แก่ญี่ปุ่น ทำให้ชาวญี่ปุ่นรู้สึกโกรธแค้นและอาจมองได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์เลยทีเดียว เนื่องจาก หลังญี่ปุ่นขาดแคลนน้ำมันและทรัพยากรที่สำคัญทำให้ญี่ปุ่นต้องบุกอินโดนีเซียที่อยู่ภายใต้การปกครองของดัตช์

หลังญี่ปุ่นเป็นฝ่ายถูกโจมตีในยุทธการของนายพลคูริตีล ในวันที่ 2 เมษายน ค.ศ. ค.ศ. 1942 ศูนย์กลางอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ในเมืองใหญ่อย่าง โตเกียว โอซากา โกเบ และนาโงยา ถูกโจมตีทางอากาศโดยเครื่องบินทิ้งระเบิดรุ่น B-25 ที่ถูกดัดแปลงให้บินได้นานขึ้นกว่าปกติยุทธการครั้งนี้สร้างความเสียหายได้ไม่มากนัก ประเมินว่าโรงงานผลิตอาวุธ เครื่องบิน ท่าเรือ คลังน้ำมัน คลังแสง ได้รับความเสียหาย มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตราว 300 คน อาคารเสียหายไม่ถึง 100 อาคาร เพราะเครื่องบินทิ้งระเบิดแต่ละลำบรรทุกระเบิด

ขนาด 500 ปอนด์ (227 กิโลกรัม) ได้เพียง 4 ลูกเท่านั้น แต่ปฏิบัติการนี้ส่งผลให้ชาวญี่ปุ่นโกรธแค้นเนื่องจาก
แรงระเบิดเกือบโดนพระราชวังที่จักรพรรดิทรงอาศัยอยู่ ชาวญี่ปุ่นรู้สึกที่ต้องโจมตีสหรัฐอเมริกาให้สาม

ยุทธวิธีการรบของสหรัฐอเมริกา

ในปี ค.ศ. 1937 ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะปะทุขึ้น ญี่ปุ่นได้ผลิตเครื่องเข้ารหัสที่อาศัยหลักการการ
ทำงานเช่นเดียวกับเครื่องอินิกมาของเยอรมนี เครื่องนี้มีชื่อว่า “97 ซิกิ โอบุน อินจิกิ” แปลว่า เครื่องพิมพ์
ตัวอักษร 97สหรัฐอเมริกาพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะถอดรหัสลับของญี่ปุ่นตลอดทศวรรษที่ 1930 โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในช่วงสงครามจีน-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 2 ค.ศ. 1937 ซึ่งจักรวรรดิญี่ปุ่นได้ผงาดขึ้นเหนือเอเชียได้สร้างความ
ตื่นตัวต่อสหรัฐอเมริกาว่าญี่ปุ่นอาจเป็นภัยคุกคามที่สำคัญในมหาสมุทรแปซิฟิก

ภายใต้การทำงานของแผนกข่าวกรองอาณัติสัญญาณ (SIS) โดยวิลเลียม ฟรีดแมน (William F.
Friedman) เขาและทีมพยายามอย่างหนักในการถอดรหัสลับนี้ พวกเขาถอด “รหัสแดง” ของญี่ปุ่นสำเร็จใน
เดือนมีนาคม ค.ศ. 1939 แต่รหัสแดงเป็นเพียงการสื่อสารทางการทูตเท่านั้น ญี่ปุ่นได้คิดค้น “รหัสม่วง” อันมี
ที่มาจากสีของแฟ้มเอกสารรวบรวมการถอดรหัสรุ่นดังกล่าวโดยเฉพาะ ฟรีดแมนและทีมงานต้องใช้เวลาอีก
หลายเดือน กระทั่งในเดือนกันยายน ค.ศ. 1940 สามารถถอดรหัสม่วงได้สำเร็จ เยอรมนีสงสัยว่าสหรัฐอเมริกา
สามารถถอดรหัสม่วงได้ แต่ญี่ปุ่นไม่เชื่อว่าเป็นไปได้ พวกเขายังคงส่งข่าวสารโดยใช้การเข้ารหัสลับเช่นนี้อยู่

กำลังรบฝ่ายสหรัฐอเมริกาในยุทธนาวีมิดเวย์

หลังจากที่สหรัฐรับรู้แผนการล่วงหน้าของญี่ปุ่น จึงใช้แผนการของญี่ปุ่นเป็นกลลวง และซุ่มโจมตีจาก
ข้างหลัง โดยแบ่งออกเป็นสองทีม ได้แก่

1. TF-16 บรรทุกเรือบรรทุกเครื่องบิน 2 ลำ เรือ USS Hornet กำลังพลประจำเรือประมาณ 2,217 นาย และ USS Enterprise กำลังพลประจำเรือประมาณ 2,217 นาย
2. TF-17 เรือ USS Yorktown กำลังพลประจำเรือประมาณ 2,217 นาย

ยุทธวิธีการรบของญี่ปุ่น

ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นอุปสรรคภายในของญี่ปุ่นเองก็คือ การที่กองทัพเรือและกองทัพบกมี
ความเห็นไม่ตรงกัน อิโซโรกุ ยามาโมโตะ และซูอิชิ นาบูโมะมีปัญหากันเองตั้งแต่หลังการโจมตีที่เพิร์ล ฮาร์
เบอร์ ยามาโมโตะไม่เห็นด้วยกับการโจมตีดังกล่าวเนื่องจากเขารู้ดีว่าถึงแม้สหรัฐอเมริกาจะมีเทคโนโลยีที่ล้ำ
หลัง แต่พวกเขามีกำลังพลที่มากที่จะเป็นปัจจัยสำคัญในการซ่อมเรือที่พวกญี่ปุ่นพังไปแล้วมาใช้ได้ทัน ดังนั้น
หลังปฏิบัติของคูริเตล ยามาโมโตะจึงวางแผนที่จะบุกมิดเวย์ให้ได้ เนื่องจากแผนการมิดเวย์ยามาโมโตะและ
พวกได้วางแผนมานานแล้ว แต่ยงหาจังหวะในการโจมตีไม่ได้ ลึก ๆ แล้วเขาหวังที่จะไม่ได้ใช้มัน

ญี่ปุ่นไม่เชื่อที่ทางฝั่งเยอรมนีเตือนว่า สหรัฐอเมริกาถอดรหัสม่วงได้แล้ว เขาจึงดำเนินแผนการดั้งเดิม นำโดยนายพลอิโซโรกุ ยามาโมโตะผู้บัญชาการกองทัพเรือจักรวรรดิญี่ปุ่นพยายามล่อลวงด้วยการส่งทหารไปโจมตีหมู่เกาะอะลูเชียน (Aleutian Islands) ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของมหาสมุทรแปซิฟิก เส้นทางมุ่งตรงไปยังรัฐอลาสก้าของประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อเบนความสนใจกองทัพสหรัฐอเมริกา

ตามแผนการเดิมนั้นกองทัพเรือญี่ปุ่นจะเริ่มต้นด้วยการส่งเครื่องบินจากเรือบรรทุกเครื่องบินอะคาชิคาเกะ ฮิริว และโซริว ภายใต้บังคับบัญชาของพลเรือโทซูอิชิ นาคุโมะเข้าโจมตีหมู่เกาะมิดเวย์จากทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะมิดเวย์เพื่อทำลายโครงสร้างพื้นฐานและการตั้งรับของกองทัพสหรัฐอเมริกา จากนั้นตามมาด้วยการยกพลขึ้นบกของทหารญี่ปุ่นประมาณ 5,000 คนภายใต้การบังคับบัญชาของพลเรือโทโนบุทาเกะ คอนโดะจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะมิดเวย์โดยมีกองเรือประจัญบานที่มีนายพลอิโซโรกุ ยามาโมโตะ ประจำตำแหน่งทางด้านทิศตะวันตกของเกาะมิดเวย์ หากเป็นไปตามแผนการหลังการยึดเกาะมิดเวย์ กองเรือบรรทุกเครื่องบินสหรัฐอเมริกาที่ถูกล่อให้ออกมาตีโต้ตอบยึดเกาะมิดเวย์คืนจะถูกทำลายโดยการโจมตีผสมของเรือบรรทุกเครื่องบินทั้ง 4 ลำของญี่ปุ่นอย่างไรก็ตามทุกอย่างไม่เป็นไปตามแผน วันที่ 3 มิถุนายน 1942 เวลาประมาณ 09.25 นาฬิกา เครื่องบินตรวจการของกองทัพสหรัฐตรวจพบกองเรือยกพลขึ้นบกของพลเรือโทโนบุทาเกะ คอนโดะ และส่งฝูงบินทิ้งระเบิดจากสนามบินเกาะมิดเวย์เข้าทำลายสกัดกั้นแต่ก็ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายกับกองเรือยกพลขึ้นบกของพลเรือโทโนบุทาเกะ คอนโดะมากนักเนื่องจากระเบิดส่วนใหญ่ทิ้งผิดเป้าหมาย

ในขณะนั้น ญี่ปุ่นมีเครื่องบินขับไล่ในตำนานอย่าง Mitsubishi A6M Zero ซึ่งเป็นเครื่องบินที่มีความรวดเร็วและประสิทธิภาพมากกว่าเครื่องบินทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกาทำให้ฝูงบินจากเรือบรรทุกเครื่องบินฮอนเน็ทและเรือบรรทุกเครื่องบินเอ็นเตอร์ไพรส์ ไม่สามารถทำอันตรายกับกองเรือบรรทุกเครื่องบินญี่ปุ่นได้ ในตอนนี้พลเรือโทซูอิชิ นาคุโมะรู้สึกมั่นใจเป็นอย่างมากในชัยชนะต่อกองทัพสหรัฐ อย่างไรก็ตามมีฝูงบินทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกาได้บินเข้าโจมตีจากทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกองเรือบรรทุกเครื่องบินญี่ปุ่นและจมเรือบรรทุกเครื่องบินคาเกะได้สำเร็จ ต่อมาฝูงเครื่องบินทิ้งระเบิดอีกฝูงของกองทัพสหรัฐอเมริกาก็เดินทางมาถึงสามารถจมเรือบรรทุกเครื่องบินโซริวและเรือบรรทุกเครื่องบินอะคาชิ ในช่วงเวลานี้สัญญาณความพ่ายแพ้ของกองทัพญี่ปุ่นเริ่มชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ โดยเหลือเพียงเรือบรรทุกเครื่องบินฮิริวเพียงลำเดียว

ด้วยความเข้าใจผิดนักบินญี่ปุ่นรับวิทยุรายงานความสำเร็จว่าสามารถจมเรือบรรทุกเครื่องบินลำที่ 2 ของสหรัฐอเมริกาได้สำเร็จ มาถึงจุดนี้พลเรือโทซูอิชิ นาคุโมะและนักบินญี่ปุ่นเริ่มมีความหวังในชัยชนะอีกครั้ง เพราะเข้าใจผิดว่าสหรัฐอเมริกาเหลือเรือบรรทุกเครื่องบินอีกเพียงแค่ 1 ลำเท่ากับฝ่ายตนเอง อย่างไรก็ตามช่วงเย็นของวันนั้นขณะที่นักบินญี่ปุ่นเริ่มเข้าพักผ่อนจากการรบมาทั้งวัน ฝูงเครื่องบินโจมตีจากเรือบรรทุก

เครื่องบินฮอเน็ต และเรือบรรทุกเครื่องบินเอ็นเตอร์ไพรส์ก็เดินทางมาถึงเรือบรรทุกเครื่องบินฮิริวและทิ้งระเบิดทำลายจมเรือบรรทุกเครื่องบินฮิริวได้สำเร็จบัดนี้ไม่เหลือโอกาสแห่งชัยชนะให้กองทัพญี่ปุ่นอีกต่อไปแล้ว เมื่อเสียเรือบรรทุกเครื่องบินทั้ง 4 ลำ กองเรือที่เหลือสามารถต่อสู้กับเรือบรรทุกเครื่องบินสหรัฐอเมริกาได้ แต่ทหารญี่ปุ่นไม่ยอมแพ้ง่าย ๆ การต่อสู้ดำเนินไปอย่างดุเดือดจนถึงวันที่ 7 มิถุนายน 1942 กองทัพญี่ปุ่นจึงเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ เสียเรือบรรทุกเครื่องบินอันมีค่า ทรัพยากรสงครามจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเสียนายทหารอากาศฝีมือดีไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สำหรับญี่ปุ่นแล้วไม่สามารถสร้างขึ้นทดแทนได้ง่าย ๆ ความพ่ายแพ้ของกองทัพญี่ปุ่นในยุทธนาวีมิดเวย์เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญครั้งหนึ่งในสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นได้เสียกองเรือบรรทุกเครื่องบินไปเกือบครึ่งหนึ่งจากการต่อสู้ในยุทธนาวีครั้งนี้และด้วยทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดการสร้างทดแทนขึ้นใหม่ต้องใช้เวลาและทรัพยากรอันมีค่าจำนวนมาก

กำลังรบฝ่ายกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่นในยุทธนาวีมิดเวย์

กำลังรบฝ่ายกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่นใช้กองเรือบรรทุกเครื่องบินจำนวน 4 ลำ ประกอบด้วย

1. เรือบรรทุกเครื่องบินอะกาชิ (Akagi)
2. เรือบรรทุกเครื่องบินฮิริว (Hiryu)
3. เรือบรรทุกเครื่องบินโซริว (Soryu)
4. เรือบรรทุกเครื่องบินคากะ (Kaga)

และนอกเหนือจากนี้ยังมีเรือประจัญบานขนาดใหญ่จำนวน 7 ลำ เรือพิฆาตจำนวน 12 ลำ เครื่องบินน้ำจำนวน 16 ลำ เรือลาดตระเวนหนัก 4 ลำพร้อมเรือประเภทอื่น ๆ มากกว่าอีกมากกว่า 200 ลำ พร้อมกองทหารกว่า 5,000 นาย

อาจจะกล่าวได้ว่าสหรัฐอเมริกาเสียเปรียบญี่ปุ่นอย่างมากในด้านกำลังพลและอาวุธยุทธโธปกรณ์ ถึงแม้ว่าสหรัฐจะรู้แผนการล่วงหน้า และเตรียมพร้อมมาอย่างดี แต่ก็ใช้เวลายาวนานหลายชั่วโมงถึงจะโจมตีชนะ เทคโนโลยีการรบของญี่ปุ่นทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากกว่า เพราะ การที่ญี่ปุ่นขยายอำนาจไปยังดินแดนใหม่ๆ มักจะได้ทรัพยากรหรืออาวุธยุทธโธปกรณ์จากประเทศนั้นๆ และการเตรียมพร้อมของญี่ปุ่นมาอย่างดีตั้งแต่สมัยเมจิ การทุ่มงบประมาณไปกับกองทัพเรือและกองทัพบก การส่งคนจำนวนไปเรียนรู่วิทยาการตะวันตก และให้เอกชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพ เช่น บริษัทเรือรบมิตซูบิชิ ที่ผลิตเรือรบได้มีประสิทธิภาพเทียบเท่าหรือดีกว่าชาติตะวันตก

อย่างไรก็ตาม การที่ชาวญี่ปุ่นมีแนวคิดบูชิโดจนมากเกินไปก็ส่งผลให้พ่ายแพ้ในสงครามนี้กล่าวคือ การตัดสินใจที่ผิดพลาดของนาอุมือถือเป็นจุดเปลี่ยนที่พลิกผันทำให้ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ทั้ง ๆ ที่ได้เปรียบกว่าคือการที่นาอุมือไม่ยอมเชื่อเยอรมนีตั้งแต่แรก เขามองว่าไม่มีชาติไหนสามารถถอดรหัสสมองของชาวญี่ปุ่น

แน่นอน และในวันปฏิบัติการมิดเวย์ เขาได้รับรายงานจากเรือลาดตระเวน ตอน 6.40 น.ว่ามีกองกำลังสหรัฐ กำลังมาจากด้านหลัง เขาจึงเลือกเปลี่ยนแผนในตอนนั้น เป็นทำลายเรือบรรทุกเครื่องบินของสหรัฐอเมริกา แทนที่จะใช้เครื่องบินรบตามเดิม และต่อมาเวลา 7.40 น.เขาจึงเปลี่ยนแผนการไปใช้แบบเดิม ซึ่งจากการกระทำนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ทำให้กองกำลังของญี่ปุ่นเสียเวลา และกำลังเปลี่ยนเรือรบให้กลายเป็นเรือรบที่พร้อมระเบิดภายในได้ตลอดเวลานี้เอง เพราะการใช้เวลาในการเปลี่ยนอาวุธหรือติดตั้ง ก็ส่งผลให้สถานการณ์พลิกกลับได้ทันที

อีกหนึ่งสถานการณ์ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าส่งผลให้ฝ่ายญี่ปุ่นพ่ายแพ้ นั่นก็คือ ความโชคดียของสหรัฐอเมริกา เดิมทีเรือ USS Yorktown ไม่สามารถใช้งานได้ทันปฏิบัติการมิดเวย์ แต่เพียงข้ามคืนเรือก็กลับมาใช้ได้ปกติสามารถกู้สถานการณ์ของสหรัฐอเมริกาได้อย่างทันควัน อีกทั้ง ในขณะที่เครื่องบินรบของสหรัฐกำลังจะพ่ายแพ้นั้น เครื่องบินรบก็มาสมทบได้อย่างทันที และญี่ปุ่นเข้าใจผิดคิดว่าเรือที่ตนทำลายนั้นเป็นเรืออีกลำของสหรัฐอเมริกา แต่จริงๆแล้วเป็นเรือ USS Yorktown ที่โดนระเบิดทั้งสองรอบ และอีกหนึ่งเหตุการณ์ก็คือ ทางฝั่งสหรัฐอเมริกามีเตอร์ปิโดที่หัวด้านเกินไป ทำให้ไม่สามารถระเบิดได้ทันทีตั้งแต่ยิงลงไป อย่างไรก็ตาม หลังสหรัฐอเมริกาเหลือตอร์ปิโดเพียงแค่นั้น ลูกเท่านั้น และด้วยฝีมือของพลเรือ ดิก เบสก็ สามารถโจมตีไปที่กลางเรือโซริวทันที

ปัจจัยการขยายดินแดนและอำนาจ

การสร้างชาติและการพัฒนาของประเทศญี่ปุ่น ได้ทำให้เกาหลี ไต้หวัน และส่วนหนึ่งของจีนตกอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่นมาตลอด 40 ปี จนสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง กระบวนการสร้างชาติของญี่ปุ่น กลายเป็นอุปสรรคกีดขวางกระบวนการพัฒนาชาติ โจจิ วาตานุกิ นักสังคมวิทยาการเมืองที่สำคัญคนหนึ่งของญี่ปุ่น ได้เรียกญี่ปุ่นยุคนี้ว่าเป็นศัตรูโดยตรงของเอกราชและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของจีน ดังนั้น เราสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ญี่ปุ่นได้พัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยการแผ่ขยายและสร้างอาณานิคมอันเป็นแบบแผนคล้ายชาติมหาอำนาจตะวันตก เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา

แนวทางการพัฒนาแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participatory Development) ดังกล่าว ยังส่งผลเสียหายอย่างมากต่อภายในประเทศ ที่ปิดโอกาสและหนทางประชาธิปไตยและการปฏิรูปประเทศที่มาจากภายใน แต่การปฏิรูปที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมญี่ปุ่นได้นั้นคงมีทางเดียวก็คือจากภายนอก ซึ่งก็คือหลังจากการพ่ายแพ้และความหายนะของสงครามเท่านั้น

ถึงแม้ว่าจุดประสงค์ของการบุกโจมตีมิดเวย์ จะมีวัตถุประสงค์ทำลายกองกำลังเรือรบและฝูงบินของสหรัฐอเมริกา แต่ถ้าหากญี่ปุ่นได้ครอบครองหมู่เกาะมิดเวย์ จะสามารถยกระดับการทหารและทรัพยากรเพื่อนำไปใช้ในสงครามต่อไปได้อย่างแน่นอน ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงคิดแผนการมิดเวย์มาก่อนปฏิบัติการโจมตีเพิร์ล ฮาร์

เบอร์ ก่อนที่ญี่ปุ่นจะโจมตีสหรัฐอเมริกา นั้น ญี่ปุ่นพึ่งพาทรัพยากร อย่างเช่น น้ำมันจากสหรัฐอเมริกามากกว่า 80 % ของประเทศ และแน่นอนกว่าการที่ประธานาธิบดีแฟรงกลิน ดี. โรสเวลต์ ประกาศยกเลิกส่งออกน้ำมัน ให้ญี่ปุ่นนั้นส่งผลกระทบต่ออย่างหนัก จนทำให้ญี่ปุ่นรุกรานไปยังอินโดนีเซียซึ่งเป็นอาณานิคมของดัตช์ และโจมตี สหรัฐอเมริกาตามลำดับ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การที่ญี่ปุ่นบุกโจมตีมิถุเวย์ เพื่อทำลายฐานทัพสหรัฐอเมริกาและแสวงหาทรัพยากร เพื่อการทหารนั้นเป็นเรื่องที่เป็นจุดบกพร่อง เนื่องจาก ถึงแม้สหรัฐอเมริกาจะด้อยกว่าในด้านเทคโนโลยีการรบ แต่ด้วยทรัพยากรในประเทศหรือต่างประเทศของสหรัฐอเมริกานั้น สามารถยืดสงครามไปได้ถึง 10 ปี และไอโซโรกุ ยามาโมโตะเคยไปเยือนและศึกษาวิทยาการทหารเขาก็รู้พอสมควรว่าสหรัฐมีข้อได้เปรียบข้อไหน หาก ญี่ปุ่นกับอเมริกาจะเปิดสงครามกัน อีกทั้ง ณ ขณะนั้นการที่ญี่ปุ่นมีอาณาเขตมากมาย ทำให้กองกำลังต้องทำงานมากขึ้นกว่าเดิม ไม่ว่าจะดูแลกองกำลังที่ญี่ปุ่น หรือ ประจําการที่ต่างประเทศ ทำให้ยากลำบากต่อการเดินทางและต้องพร้อมรบตลอดเวลา

13. สรุปผลการวิจัย

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นเป็นชาติหนึ่งในเอเชียที่ได้รับผลกระทบจากการขยายอำนาจและนโยบายเรือปืนของตะวันตก ทำให้ระบอบการปกครองในขณะนั้นของญี่ปุ่น คือ ระบอบโชกุน ได้รับผลกระทบอย่างมากจนนำไปสู่การสิ้นสุดอำนาจของตระกูลโทกูงาวะที่ปกครองญี่ปุ่นมานานกว่า 200 ปี (ค.ศ. 1639 - 1868) และทำให้ญี่ปุ่นต้องดำเนินปฏิรูปประเทศในทุกด้านในสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868 - 1912) เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสายตาของชาติตะวันตก และแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมระหว่างญี่ปุ่นและบรรดาชาติตะวันตก ซึ่งการปฏิรูปในทุกด้านนี้เอง ถือเป็นความสำเร็จที่รวดเร็วของญี่ปุ่น และในสมัยเมจิญี่ปุ่นได้เริ่มดำเนินนโยบายการเป็นชาติจักรวรรดินิยมตามแบบอย่างของจักรวรรดินิยมตะวันตก ซึ่งญี่ปุ่นเป็นเพียงชาติเดียวในทวีปเอเชียที่ประสบความสำเร็จกับการสร้างจักรวรรดินิยม

จากการปฏิรูปเมจินี้ส่งผลให้การพัฒนาระบอบการปกครองและการทหารเฟื่องฟู เช่น ปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ของรัฐบาล เรียกว่า เซอิไตโซ โดยมีหลักการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 ฝ่าย คือ บริหาร นิติ บัญญัติ และตุลาการ และประกอบไปด้วยสองสภา คือ สภาสูงที่มีสมาชิกเป็นขุนนางที่ได้รับการแต่งตั้ง และสภาล่างที่เป็นตัวแทนของไคเมียว หลักการปกครองนี้ถือเป็น รัฐธรรมนูญฉบับแรก ยกเลิกแคว้นและตั้งจังหวัด และรัฐบาลได้วางแผนจัดระบบทหารแห่งชาติขึ้น โดยกำหนดว่ากิจการทหารทั้งของส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นต้องเป็นแบบเดียวกัน คือ ทหารบกใช้แบบแผนแบบเยอรมนี ทหารเรือใช้ของอังกฤษ และจัดกองทหารรักษาพระองค์ขึ้น ประกอบไปด้วยทหารปืนใหญ่และทหารราบ กำหนดให้รัฐบาลเป็นฝ่ายที่มีกองทัพได้เท่านั้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1873 รัฐบาลประกาศการเกณฑ์ทหาร ทำให้บทบาทของชาวมุไรในฐานะนักรบของประเทศสิ้นสุดลงอย่างสิ้นเชิง รวมทั้งปลุกฝังค่านิยมแบบใหม่ให้คนรุ่นใหม่ เป็นการช่วยกำหนดรูปแบบของความจงรักภักดีที่กองทัพต้องมีต่อองค์จักรพรรดิ จากนั้นรัฐบาลได้เร่งปรับปรุงกองทัพ สร้างเรือรบ เสริมการป้องกันทางทะเล ตั้งโรงงานสรรพาวุธและโรงเรียนนายร้อย

ปัญหาด้านการเมืองของญี่ปุ่นหลังปฏิรูปเมจิจนถึงสงครามโลกก็ประสบกับปัญหามากมาย เนื่องจากรัฐธรรมนูญเมจิมีข้อบกพร่องแต่ญี่ปุ่นก็ใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้จนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐธรรมนูญเมจิถูกร่างขึ้นมาเพื่อประเทศมหาอำนาจตะวันตกยอมรับว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เจริญแล้ว เพื่อป้องกันไม่ให้ญี่ปุ่นตกเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตก และเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพที่ญี่ปุ่นสูญเสียไปกลับคืนมาเท่านั้น และความวุ่นวายทางการเมืองในระบบพรรค ซึ่งยังผลให้มีการเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีอย่างต่อเนื่องมาเป็น เวลาหลายสิบปีทำให้อำนาจของทหารซึ่งถือเป็นเสาหลักของประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และตำแหน่งผู้บัญชาการสูงสุดซึ่งเป็นตำแหน่งที่ขึ้นตรงต่อองค์จักรพรรดิมีอิสระจากระบบการเมืองและฝ่ายบริหารอย่างชัดเจน และการพัฒนา

ของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเมจิ นับว่าประสบความสำเร็จในด้านสถาปนาระบบทุนนิยม อุตสาหกรรม และการสร้าง
รัฐชาติสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม การที่รัฐมุ่งเน้นพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการทหารอย่างเดียว โดยละเลยด้านสังคมและ
การเมืองไปนั้น เปิดโอกาสให้รัฐดำเนินบทบาทปราบปรามและกดขี่กลุ่มพลเรือนที่มีความคิดที่แตกต่างกัน
ออกไป จนรัฐค่อยๆกลายเป็นรับเผด็จการ ผลพวงความเจริญทางด้านเศรษฐกิจมิได้ทำให้ประชาชนมีความสุข
แต่กลับกลายเป็นเครื่องเสริมความแข็งแกร่งของระบอบเผด็จการทหาร และในขณะนั้น ญี่ปุ่นมุ่งเน้นขยาย
อาณาเขตและรุกรานเพื่อนบ้านจนมากเกินไป จนพาประเทศเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่1และ2

จากการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยหลักที่ทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในยุทธนาวีมิดเวย์ ที่ถือเป็น
จุดเปลี่ยนที่สำคัญของญี่ปุ่นนั้นก็คือ ปัญหาการเมืองภายในที่ก่อตัวมาตั้งแต่เปิดฉากโจมตีกับสหรัฐอเมริกา
เนื่องจาก องค์กรจักรพรรดิเข้ามามีบทบาทในด้านการสงครามมากเกินไป และบทบาทของทหารที่เข้ามามี
บทบาทสำคัญในด้านการเมือง การทูต และการจัดการปัญหาภายในของประเทศ เช่น ข้อบกพร่องและช่อง
โหว่ของตัวรัฐธรรมนูญ องค์กรจักรพรรดิเป็นผู้เห็นชอบกับการรุกรานจีนและแมนจูเรียและแต่งตั้งทหารเป็น
นายกรัฐมนตรี แต่เนื่องจาก ณ ขณะนั้น ญี่ปุ่นเองก็ประสบกับปัญหาภัยบรรดาพรรคการเมืองที่ฉ้อโกง ทำให้
ทหารเข้ามามีบทบาทในด้านการเมือง และนำพาประเทศเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 และก่อนที่จะโจมตีมิดเวย์
นั้น กองทัพบกและกองทัพเรือมีปัญหาตนเองภายใน เนื่องจาก การไม่จัดสรรแบ่งอำนาจให้ชัดเจน ทำให้ทั้ง
กองทัพแม้จะเป็นกองทัพของจักรพรรดิ มีปัญหาด้านการจัดการด้านยุทธวิธีการรบของญี่ปุ่น และปัญหาด้าน
เศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจาก ญี่ปุ่นไม่มีทรัพยากรในประเทศเพียงพอ จึงต้องรุกรานและขยายอาณานิคม
เข้าไปในดินแดนอื่น ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าปัญหาด้านเศรษฐกิจก็ส่งผลให้พ่ายแพ้ในยุทธนาวีมิดเวย์ เนื่องจาก ถึงแม้
ญี่ปุ่นจะมีอาวุธยุทโธปกรณ์ดีกว่าสหรัฐอเมริกา แต่สหรัฐอเมริกาก็กลับมีทรัพยากรที่สำคัญต่อการรบมากกว่าญี่ปุ่น
และสามารถนำเข้าทรัพยากรจากแหล่งประเทศอื่นได้ เช่น จากอเมริกาใต้ เนื่องจากญี่ปุ่นรุกรานชาติอื่นมาก
เกินไปส่งผลให้ต้องใช้ทั้งกำลังคนและกำลังทรัพยากรจำนวนมาก จึงเป็นเรื่องที่สิ้นเปลืองทรัพยากร ถึงแม้จะมี
เรือรบและเครื่องบินรบที่ดีกว่าก็ตาม

ในสงครามมิดเวย์คงจะกล่าวไม่ได้เลยว่า สหรัฐอเมริกาชนะได้เพราะปัญหาภายในของญี่ปุ่นเองเพียง
อย่างเดียว แต่เป็นเพราะความโชคดีของสหรัฐอเมริกาที่ถึงแม้จะสามารถดักฟังรหัสสมัวงของญี่ปุ่นได้สำเร็จ หรือ
วางแผนและซ้อมซ้อมโจมตีญี่ปุ่น แต่ถึงอย่างนั้นในช่วงแรกของสงครามก็ไม่สามารถเอาชนะญี่ปุ่นได้ ในช่วง จุด
พลิกผันของสงครามนั้น สหรัฐอเมริกาก็กลับได้กองกำลังเรือรบจากเรือ USS Yorktown ราวกับปาฏิหาริย์ และ
พบเจอเครื่องบินรบของญี่ปุ่นได้ก่อน ทั้ง ๆ ที่ กองกำลังเครื่องบินรบของสหรัฐเหลือน้อย และไม่ว่าจะเป็นการ
เจอเรือไอริว และสามารถทิ้งตอร์ปิโดได้กลางลำ ทั้ง ๆที่ ตอร์ปิโดของสหรัฐอเมริกานั้นด้อยกว่าญี่ปุ่นอยู่หลาย

เท่า จึงอาจกล่าวได้ว่าญี่ปุ่นนั้นจะต้องเริ่มเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยลัทธิชาตินิยมและความต้องการทางเศรษฐกิจ ซึ่งญี่ปุ่นก็ต้องพ่ายแพ้สงครามด้วยแรงผลักดันจากลัทธิชาตินิยมและความขาดแคลนทางเศรษฐกิจนั่นเอง

บรรณานุกรม

- ไชยวัฒน์ คำชู. (2549). **นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น: ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรินทร์ กนกกิจเจริญพร. (2547). **ความเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมญี่ปุ่นที่นำไปสู่ลัทธิชาตินิยมระหว่าง ค.ศ. 1919-1941**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์เอเชีย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พวงทิพย์ เกียรติสกุศล. (2558). **5 ทศวรรษของการขยายอำนาจจักรวรรดินิยมทางการทหารของญี่ปุ่น ค.ศ. 1895-1945**. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 37 ฉบับที่ 2
- สุริชัย หวันแก้ว. (2528). **การเมือง : บทเรียนความสำเร็จจากญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: ญี่ปุ่นศึกษาสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2555). **รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น จากอดีตสู่ปัจจุบัน**. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ปีที่ 52 ฉบับที่ 3
- ศิริพร ดาบเพชร. (2559). **ญี่ปุ่น กับ การสร้างจักรวรรดินิยม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กรกิจ ดิษฐาน. (2561). **ปฏิวัติเมจิ The Meiji Revolution**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ยิปซี.
- Beasley, W.G. (1991). **Japanese Imperialism 1894-1945**. London : Oxford University Press.
- Jeffrey, R. (2009). **JAPAN'S DECISION FOR WAR IN 1941**. US Army War College, pp. 56-74
- Jonathan , M. (2019). **Greatest Events of WWII in Colour**. United Kingdom : documentary
- NAOKO KUMADA. (2018). **THEOCRACY VS CONSTITUTIONALISM IN JAPAN: CONSTITUTIONAL AMENDMENT AND THE RETURN OF PRE-WAR SHINTO NATIONALISM**. S. Rajaratnam School of International Studies.
- Dower, John W. (2000). **Embracing defeat: Japan in the wake of World War II**, W.W. New York: Norton & Company
- Thomas, W. (2006). **HOW THE JAPANESE LOST THE BATTLE OF MIDWAY**. Naval War College Review , Vol. 59, pp. 145-148

